

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Maja MATELIČ

MENTOR: doc. dr. Anton KRAMBERGER

**PROBLEMATIKA BREZPOSELNOSTI MLADIH
V GORIŠKI REGIJI**

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, 2004

KAZALO

Uvod

1. del

1. MLADI IN TRG DELOVNE SILE.....	5
1.1. Delovanje trga delovne sile in brezposelnost	5
1.2. Determinante (ne)zaposlenosti mladih.....	10
1.2.1. Znanje.....	11
1.2.2. Delovne izkušnje.....	12
1.2.3. Osebnostne lastnosti.....	12
1.3. Mladi kot skupina težje zaposljivih.....	13
2. ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ZAPOSLOVANJE IN VSTOP SLOVENIJE V EVROPSKO UNIJO.....	15
2.1. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.....	15
2.1.1. Območne službe z uradi za delo.....	16
2.2. Vstop Slovenije v Evropsko unijo in Evropska strategija zaposlovanja.....	18
2.3. Zaposlovanje Slovencev v Evropski uniji.....	20
2.4. Napoved stanja na trgu dela.....	22
2.5. Ukrepi za učinkovit vstop Slovenije v Evropsko unijo.....	24
2.5.1. Paket ukrepov za zaposlovanje mladih.....	24

2. del

3. PREDSTAVITEV DELOVANJA OBMOČNE SLUŽBE ZRSZ NOVA GORICA	28
3.1. Splošne značilnosti Goriške regije.....	28
3.2. Območna služba ZRSZ Nova Gorica in aktivna politika zaposlovanja	30
3.2.1. Aktivna politika zaposlovanja.....	31

4. PROBLEMATIKA BREZPOSELNOSTI MLADIH V GORIŠKI REGIJI.....	36
4.1. Registrirana brezposelnost v OS ZRSZ Nova Gorica	36
4.2. Priliv mladih v registrirano brezposelnost in odliv v zaposlitev.....	39
4.3. Spolna struktura mladih brezposelnih.....	42
4.4. Izobrazbena struktura mladih brezposelnih.....	44
4.4.1. Stran povpraševanja v regiji	46
4.5. Trajanje brezposelnosti mladih.....	50
5. UKREPI AKTIVNE POLITIKE ZAPOSLOVANJA, NAMENJENI MLADIM BREZPOSELNIM V OS NOVA GORICA.....	54
5.1. Izobraževanje in usposabljanje.....	54
5.1.1. Programi pomoči pri načrtovanju poklicne poti in iskanju zaposlitve.....	56
5.1.2. Klub za iskanje zaposlitve.....	57
5.1.3. Programi izpopolnjevanja in usposabljanja	57
5.1.4. »Program 5000« oziroma »Program 10000«.....	57
5.1.5. Delovni preizkus.....	59
5.1.6. Programi usposabljanja z delom brez delovnega razmerja.....	60
6. SKLEP.....	62
7. VIRI IN LITERATURA	66
8. SEZNAM GRAFIKONOV, TABEL IN SLIK.....	69

UVOD

Mesto, ki ga zgodovinski viri prvič omenjajo leta 1001 kot vas in se v jeziku Slovanov imenuje Gorica, je s svojo podobo »mesta na prepihu« v tisočletnem obstoju doživljalo različne usode. Te so in bodo tako ali drugače vplivale tudi na življenje v mladem mestu Novi Gorici. Tok reke Soče, ki je s svojim območjem zaradi strateške lege v preteklosti odločilno posegel v mnoga družbeno – politična dogajanja in oviral naravni prehod iz Balkanskega na Apeninski polotok, je bil večkrat nasilno pretrgan. V preteklih stoletjih je vsa krutost in sovražnost spopadov prepojila Sočo in vklenila dušo Gorice v preživele vzorce. Ob njih si mlado mesto Nova Gorica šele išče svojo lastno identiteto.

Prav to me je vzpodbudilo, da raziščem, kako se je mesto, katerega del sem danes tudi sama, pripravljeno spopasti z novimi izzivi in kako poskrbi za mlado generacijo, ki je pripravljena za vstop na trg dela. Mesto Nova Gorica je mlado mesto, velikokrat se omenja tudi kot »mesto mladih«. Včasih je bilo temu res tako, saj se je število prebivalcev tega območja v 60-tih in 70-tih letih več kot podvojilo. Vzrok tako velikega prirasta je tedanje množično priseljevanje. »Mednarodne in tudi naše demografske analize povedo, da je pri prebivalstvu, ki se seli več kot polovica vsega prebivalstva stara od 20 do 30 let« (Jakoš, 2000:5), kar pomeni, da je imelo to območje nadpovprečno mlado prebivalstvo. Nadpovprečno število prebivalcev (glede na druge generacije) je danes 20 do 40 let starejše. Tako ima danes Goriška statistična regija najvišji indeks staranja (razmerje med starejšimi od 65 in mlajšimi od 14 let) med vsemi slovenskimi regijami. Poleg demografskih vzrokov so me v diplomski nalogi zanimali predvsem ostali dejavniki, ki vplivajo na to, da Goriška regija le ni tako »mlada«. Mladi se namreč po končanem šolanju ne vračajo v regijo, ampak ostajajo v prestolnici oziroma odhajajo na izobraževanja v tujino v upanju, da se bodo potem lažje zaposlili v svojem kraju, tretji se vračajo in zaradi pomanjkanja novih delovnih mest pristanejo na Zavodu za zaposlovanje kot brezposelne osebe.

Brezposelnost mladih je tako v Sloveniji kot tudi v Goriški regiji v zadnjih letih narasla. V nalogi sem skušala ugotoviti ali mladi spadajo v kategorijo težje zaposljivih oseb in kaj je vzrok za to. Presenetil me je visok delež mladih brezposelnih z višjo oziroma visoko izobrazbo med vsemi registrirano brezposelnimi v regiji. Naloga mi predstavlja izziv, da

podrobneje spoznam svojo regijo, trg dela, sistem izobraževanja in usposabljanja na Zavodu, s tem pa tudi položaj in možnosti zaposlovanja mladih brezposelnih. Vse to me je vodilo k pisanju diplomske naloge, v kateri sem se osredotočila na problematiko brezposelnosti mladih v Goriški regiji in na ukrepe na področju izobraževanja in usposabljanja s katerimi skuša Območna Služba Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje Nova Gorica to problematiko omiliti. Diplomska naloga je vsebinsko razdeljena na dva dela.

V prvem delu so najprej predstavljeni nekateri ključni preobrati na trgu delovne sile, ki zadevajo skupino mladih, ki nanj vstopa. Skupina mladih na tem mestu je obravnavana kot skupina težje zaposljivih in v okviru te problematike so pojasnjeni vzroki in posledice. Sledi poglavje, kjer je predstavljeno delovanje Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje. V nadaljevanju se osredotočim na novosti, ki jih prinaša vstop Slovenije v Evropsko Unijo. Novogoriška regija meji na Italijo, zato me je zanimalo predvsem reševanje problematike maloobmejnega zaposlovanja.

Drugi del diplomske naloge se začne s predstavitvijo Goriške regije in nadaljuje z opisom programov aktivne politike zaposlovanja, ki so namenjeni mladim. Četrto poglavje namenjeno gibanju zaposlovanja in brezposelnosti v regiji in položaju mladih v zadnjih letih po spolu, izobrazbi in trajanju brezposelnosti. Iz tega je razvidna specifičnost Goriške regije na področju brezposelnosti mladih. Analiza temelji na podatkih o registrirani brezposelnosti iz Območne službe Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje Nova Gorica. V petem poglavju so podrobno predstavljeni programi izobraževanja in usposabljanja, ki jih izvaja Zavod in so namenjeni predvsem mladim brezposelnim.

1. MLADI IN TRG DELOVNE SILE

»Mladi v Sloveniji v 90. letih odraščajo v družbi, ki je v izrazitih procesih večkratne tranzicije – prehodov. Gre za prehode iz moderne v post moderno družbo, iz socialistične v postsocialistično družbo, iz življenja znotraj Jugoslavije v izgradnjo vseh struktur samostojne države« (Ule, 1996:22). V obdobju tovrstnih tranzicij prihaja do različnih protislovij, med katerimi je eno večjih nevarnost brezposelnosti mladih in spremembe v načinu zaposlovanja. »Generacija staršev današnje mladine pravzaprav ni poznala brezposelnosti in nejasnost glede življenjskih perspektiv, medtem ko se mladi danes z brezposelnostjo srečujejo kot s povsem realno možnostjo. Zato je vprašanje, kako se bodo ti mladi soočili z izgubo iluzij o gladkem prehodu v odraslost, v ekonomsko samostojnost in z nevarnostjo, da ne bodo izpolnili pričakovanj staršev« (Ule, 1996:23).

»Po podatkih Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje (v nadaljevanju ZRSZ oziroma Zavod) je bilo konec decembra 2003 med vsemi registrirano brezposelnimi v Sloveniji 25,5% iskalcev prve zaposlitve in 26,9% starih do 26 let« (Poročilo ZRSZ, 2003:5). Podobno stanje brezposelnosti mladih je tudi v drugih državah članicah Evropske unije. Čeprav nismo v evropskem vrhu brezposelnosti mladih, je odstotek precej visok in predstavlja visok delež v celotni vsoti nezaposlenih v Sloveniji. To, da je stopnja brezposelnosti mladih v povprečju višja kot pri ostalih skupinah, je pravzaprav pričakovano in je slika podobna v vseh državah. Dotok mladih na trg delovne sile je namreč velik in konstanten, torej predvidljiv, saj predstavlja generacije, ki so zaključile šolanje na različnih stopnjah in iščejo zaposlitev. Celotne generacije pa trg delovne sile – zaradi načina delovanja – ni sposoben takoj vsrkati. V nadaljevanju naloge bodo najprej analizirani tisti vidiki trga delovne sile, zaradi katerih imajo mladi položaj težje zaposljivih oseb.

1.1. Delovanje trga delovne sile in brezposelnost

Trg delovne sile je učbeniško sestavljen vsaj iz treh osnovnih strukturnih elementov, in sicer: povpraševanja po delovni sili (delodajalci nudijo možnost dela, plačo, pridobivanje izkušenj, možnost socialnih stikov), ponudbe delovne sile (delojemalci ponujajo svoje znanje, osebnostne lastnosti, izkušnje, čas) in cene delovne sile, ki je rezultat srečevanja med ponudbo in povpraševanjem. Idealno situacijo bi imeli, če bi bila povpraševanje in ponudba v

ravnovesju, stopnja brezposelnosti pa nična, vendar obstajajo takšne situacije le v modelih in služijo za razlago. Realnost je vsaj zaradi časa, ki ga potrebujeta ponudba in povpraševanje, da se ujameta, drugačna. Naj ob tem dodam, da je v ozadju takšnega opazovanja »dvoenotski trg dela, t.i. model ujemanja poslov (angl. job matching theory), ki predpostavlja, da je trg dvoenotski« (glej Kramberger, 1999). Na strani ponudbe so ljudje, na strani povpraševanja pa delovna mesta (za razliko od klasične tekmovalne teorije trga, kjer sta akterja delavec in delodajalec, torej dve osebi). »Trenutno je v Sloveniji neravnovesje med ponudbo in povpraševanjem, kar kaže relativno visoka stopnja registrirane brezposelnosti, ki je leta 2003 znašala 11,0%« (Poročilo ZRSZ, 2003), čeprav zadnja leta konstantno upada, deloma tudi zaradi ostrejših pravil, ki določajo brezposelnost.

Brezposelnost je pogojena s trgom delovne sile in jo zaradi tega razumemo s pomočjo preučevanja strukture in dinamike tega trga. Strukturo in dinamiko trga dela bom v nadaljevanju povzela po Svetliku (Svetlik, 1985:15). Strukturo trga delovne sile predstavljajo zaloge (stocks), dinamiko pa tokovi (flows). Povpraševanje po delovni sili sestavljata dve glavni zalogi: prosta oz. nezasedena delovna mesta ali aktualno povpraševanje in zasedena delovna mesta ali realizirano povpraševanje. Ponudbo delovne sile sestavljajo tri vrste zalog: prvo predstavljajo vsi zaposleni (realizirana ponudba, ki je enaka realiziranemu povpraševanju); drugo sestavljajo iskalci zaposlitve oz. brezposelni delavci (aktualna ponudba); tretjo sestavljajo pa tiste osebe, ki niso niti zaposlene niti ne iščejo dela, vendar so sposobne in pod določenimi pogoji tudi pripravljene na zaposlitev (potencialna ponudba-delovno sposobno prebivalstvo, v prvem približku vsi, stari nad 14 let). Med temi zalogami potekajo tokovi, ki spreminjajo njihovo velikost in obseg brezposelnosti se tako nenehno spreminja, kar povzroča tudi spreminjanje obsegov v posameznih zalogah. Najmočnejši odtok iz realizirane povpraševalne zaloge predstavlja fluktuacija, ki jo tu opredeljujemo v ožjem smislu, to je kot proces menjave delovnih mest, ki jo izvajajo delavci in ki teče v okviru posameznih organizacij, največkrat pa med njimi. Drugi odtok iz zaloge zaposlenih predstavljajo osebe, ki iz različnih razlogov ne želijo ali ne morejo biti več zaposlene. Lahko se trajno umaknejo s trga delovne sile (npr. nekateri upokojenci, osebe, ki se za stalno odselijo) ali le začasno premaknejo v zalogo, ki predstavlja potencialno ponudbo delovne sile (npr. delavci, ki se odločijo za študij ali ženske, ki se posvetijo družini). Tretji odtok predstavlja odpustitve z dela ali opustitve dela (to so delavci, ki izgubijo delo ali ga opustijo, vendar želijo še delati oziroma takoj iščejo drugo zaposlitev). Ti odtoki iz zaloge zaposlenih pomenijo - pri nespremenjenih drugih okoliščinah - sproščanje delovnih mest, kar na trgu

delovne sile povečuje povpraševanje, nanj pa vplivata obseg in način proizvodnje. Prosta delovna mesta predstavljajo nerealizirano povpraševanje po delovni sili, ki jih lahko zasedajo iskalci zaposlitve. Med obema zalogama se kot mehanizem usklajanja oz. srečevanja pojavlja trg.

Brezposelnost je glavni produkt delovanja trga delovne sile, saj jo le-ta nenehno generira. Presežki delovne sile, ki nastajajo na trgu, so rezultat prevelike ponudbe, premajhnega povpraševanja ali neustreznega delovanja trga. Če hočemo brezposelnost omejiti v družbeno sprejemljive okvire (kar je sicer težko opredeliti), je potrebno pri ustreznih ukrepih politike upoštevati vzroke, vrsto in dinamiko brezposelnosti. Za nalogo uporabljam definicijo, ki je bila sprejeta v okviru Mednarodnega biroja za delo (ILO). »Za brezposelne štejejo tiste osebe, ki so brez dela, kar pomeni, da v določenem obdobju niso zaposlene ali samozaposlene in niso opravljale niti eno uro kakega dela za plačilo (v referenčnem tednu), so dejansko na razpolago za zaposlitev (tako lahko začnejo z delom, če ga dobijo), aktivno iščejo zaposlitev oziroma možnosti za samozaposlitev« (Trbanc, 1994:60). Na splošno bi lahko rekli, da se s pojmom brezposelnosti označuje družbeno in individualno stanje. Brezposelnost je podatek o tem, da v določenem obdobju v neki državi nimajo možnosti za zaposlitev vsi prebivalci v aktivni dobi, ki so zmožni za delo in aktivno iščejo zaposlitev. Individualno stanje brezposelnosti je stanje osebe, ki ni zaposlena ali ne opravlja pridobitne dejavnosti kot samozaposlena oseba ter je zmožna za delo in išče zaposlitev. Brezposelnost med prebivalstvom je družben pojav, ki vpliva na raven blaginje v državi in na občutek gotovosti ali negotovosti ljudi glede možnosti za zaposlitev in ustvarjanje lastnih dohodkov z delom. V glavnem ločimo 4 vrste brezposelnosti (Svetlik, 1985:25-45):

1. *Prostovoljna brezposelnost*: »Prostovoljna brezposelnost nastopi takrat, ko delavci zaradi določenih razlogov niso več pripravljeni delati in po svoji volji izstopijo iz delovnega procesa. Prostovoljno brezposelnost najbolje utemeljuje Sayov model tržnega ravnovesja kot naravnega ravnovesja« (Svetlik, 1985:25,26). Ponudba in povpraševanje sta na trgu blaga kot tudi na trgu delovne sile uravnovešena. Glede na ta model se brezposelnost pojavi le zaradi zunanjih dejavnikov. Ko je trg v ravnovesju, lahko vsi, ki želijo delati, dobijo zaposlitev in dobijo »normalne« plače, ki so rezultat razmerja med ponudbo in povpraševanjem po delovni sili. Če je ponudba delovne sile večja od povpraševanja po njej, dobijo vsi zaposlitev le za nižje plače. Prostovoljna brezposelnost se kaže v tem, da delavci niso pripravljeni delati za »normalne plače«. Prav njihova svobodna volja je tisti

zunANJI dejavnik, ki ruši tržno ravnovesje, zato je krivda za brezposelnost na strani tistih, ki so z njo prizadeti. Glede na ta model je nezaželeno kakršno koli vmešavanje države na trgu delovne sile. Koncept prostovoljne brezposelnosti se je skozi čas razširil s področja plač na delovne pogoje, prekvalifikacije, selitve in drugo. Za prostovoljno brezposelne se pogosto štejejo tisti, ki nočejo sprejeti dela za nižjo plačo, kot se jim zdi primerna, se nočejo preseliti v kraj, kjer so na voljo prosta delovna mesta ali tisti, ki se niso pripravljene ustrezno prekvalificirati. Nekateri menijo, da je prostovoljna brezposelnost povezana z različnimi oblikami pomoči, ki jih dobijo brezposelni. Ker naj bi bile le-te pomoči previsoke, delavci raje zapuščajo delo, se ne zaposlujejo in so bolj izbirčni pri iskanju nove zaposlitve.

2. *Tehnološka brezposelnost*: Tehnološka brezposelnost nastaja na strani povpraševanja po delovni sili. Je posledica inovacij, uvajanja novih tehnologij, ki vplivajo na relativno zmanjševanje števila delovnih mest in na spremembe v njihovi strukturi. Zaradi tega se zmanjšuje zaposlovanje oziroma prihaja do odpuščanja delavcev. Problematična za zaposlovanje je predvsem nova tehnologija, ki povečuje produktivnost dela, hkrati pa ne omogoča kreiranja novih proizvodenj in delovnih mest. Tehnološka brezposelnost se ne pojavlja več ciklično, temveč postaja zaradi hitrega tehnološkega razvoja trajna.
3. *Odkrita brezposelnost*: Predstavlja jo aktualna ponudba delovne sile oziroma tiste osebe, ki so kot brezposelne registrirane na Zavodu. Poznamo tri vrste odkrite brezposelnosti:
  - *Frikijska brezposelnost*: Frikijska brezposelnost nastopi zaradi občasnih motenj, ki vplivajo na delovanje trga delovne sile. Gre za sezonska nihanja in občasne spremembe, na katere trg delovne sile ne reagira dovolj hitro. To je kratkotrajna brezposelnost manjšega obsega, ki traja, dokler se na trgu ponovno ne vzpostavi ravnovesje. Posameznik, ki aktivno išče zaposlitev, je v času, dokler je ne najde, brezposeln. Njegova brezposelnost je frikijska v primeru, da je zanj na voljo ustrezno delovno mesto, ki ga mora le še poiskati. Ker je vloga trga delovne sile usklajevanje med ponudbo delovne sile in povpraševanjem po njej, je frikijska brezposelnost neizogibna (časovno določena). Razlog zanjo je v tem, da je pretok informacij o prostih delovnih mestih in iskalcih zaposlitve pre slab. Frikijska brezposelnost je tolikšna, kolikor je ustreznih prostih delovnih mest. Za zmanjšanje frikijske brezposelnosti je potrebna vzpostavitev informacijskega sistema o prostih delovnih mestih in o brezposelnih delavcih. S tem so na voljo kvalitetne informacije, ki prispevajo k zmanjšanju časa potrebnega za iskanje prostega delovnega mesta.

- *Brezposelnost premajhnega povpraševanja* : Gre za t.i. ciklično brezposelnost, ki se pojavlja zaradi pomanjkanja delovnih mest, katerega vzrok so lahko tudi ciklične recesije, znane za vsako tržno gospodarstvo. Utemeljitelj brezposelnosti premajhnega povpraševanja je Keynes, ki govori o povezanosti trga delovne sile s trgom blaga in storitev. Ugotavlja, da se ustvarjen dohodek ne porabi nujno za neposredno potrošnjo ali za investicije, kar povzroča presežke blaga oziroma premajhno povpraševanje po njem. Posledica tega je periodično zmanjševanje proizvodnje in investicij in hkrati zmanjšanje povpraševanja po delovni sili. S tem raste brezposelnost, kar pomeni zmanjševanje dohodka prebivalstva, nadaljnje upadanje potrošnje in nadaljnje omejitve zaposlovanja oziroma odpuščanje delavcev. To še pogloblja krizo. Ta vrsta brezposelnosti je najtežja in najdalgotrajnejša. Za njeno uspešno odpravljanje so potrebni dodatni ukrepi države, zlasti s področja fiskalne, kreditno-monetarne, zunanjetrgovinske in/ali davčne politike. Cilj teh zavestnih ukrepov naj bi bil odpravljanje ovir za prosto mobilnost vseh proizvodnih dejavnikov in njihovih končnih proizvodov, kar šele omogoča doseganje maksimalne ekonomske učinkovitosti na narodnogospodarski ravni.

- *Strukturna brezposelnost*: O strukturni brezposelnosti govorimo takrat, ko med ponudbo in povpraševanjem prihaja do neskladja. Ali ne ustrezajo delovne sposobnosti iskalcev zaposlitve ali pa delovna mesta niso prilagojena sposobnostim ljudi. Ta je v nasprotju s frikcijsko praviloma dolgotrajna. V tej skupini se največkrat nahaja skupina mladih.

4. *Prikrita brezposelnost*: V primeru prikrite brezposelnosti gre lahko za podzaposlenost oziroma za latentno brezposelnost. O *podzaposlenosti* govorimo takrat, ko bi zaposleni ali samozaposleni želeli delati več (npr. če opravljajo zaposlitev s skrajšanim delovnim časom) ali na zanje primernejših delovnih mestih (ko delavci delajo pod ravniyo njihove delovne zmožnosti). Te osebe niso registrirane kot brezposelne, zato jih ne moremo šteti med odkrito brezposelne. O *latentni brezposelnosti* govorimo takrat, ko ljudje niso zaposleni in ne iščejo zaposlitve ali pa iskanje ni nikjer registrirano, vendar so se pripravljene takoj ali ob določenih pogojih zaposliti. Začetki razprave o latentni brezposelnosti segajo v trideseta leta 20. stoletja. »Pojavila se je hipoteza o dodatnem in apatičnem delavcu« (Kalachek v Svetlik, 1985:4). Hipoteza o dodatnem delavcu pravi, da se v primeru izgube dela enega od članov družine poleg njega med iskalci zaposlitve pojavijo tudi drugi člani družine, saj se tako povečajo možnosti za pridobitev zaposlitve oziroma za zmanjšanje ekonomske negotovosti. To pomeni, da odkrito brezposelnih ni

toliko kot v uradnih prijavah in da zaposlitev enega brezposelnega lahko zmanjša število brezposelnih za dva ali več. Pomembna je tudi hipoteza o apatičnem delavcu. V času naraščanja brezposelnosti so napor in stroški iskanja nove zaposlitve tako veliki, da delavci zaposlitve ne iščejo posebej aktivno ali je sploh ne iščejo, ker so obupali, da bi jo našli, čeprav si želijo delati. Čim daljši je čas iskanja zaposlitve, tem bolj postaja delavec apatičen. Šele ko se povečajo možnosti zaposlitve, apatični delavci ponovno aktivneje iščejo zaposlitev in tako iz latentnih postanejo pravi brezposelni.

»Razmere na trgu delovne sile so se v zadnjem desetletju zelo spremenile. Iz relativne polne zaposlenosti in »sistema neposredne varnosti« zaposlitve, ki jo je desetletja zagotavljal prejšnji sistem, je v zelo kratkem obdobju prešla v sistem tržnega gospodarstva« (Ignjatović, 2002:12). Ta prehod so zaznamovali procesi privatizacije družbenega premoženja, prestrukturiranje gospodarstva v prid večjega števila srednjih ter majhnih podjetji in medsektorsko prestrukturiranje gospodarstva. »Transformacijska depresija iz konca osemdesetih in začetka devetdesetih let je povzročila številne spremembe, med drugimi tudi izrazito povečanje števila brezposelnih in stopnje brezposelnosti zaradi pomanjkanja prostih delovnih mest in zaradi strukturnih sprememb, ki so se v tem času začele« (Ignjatović, 2002:12). V Sloveniji je danes opazen trend rahlega zmanjševanja brezposelnosti, vendar je stopnja registrirane brezposelnosti še vedno nad evropskim povprečjem. Problematične so predvsem skupine starejših brezposelnih, brezposelnih z nizko izobrazbo, dolgotrajno brezposelnih ter mladih brezposelnih in iskalcev prve zaposlitve. V nadaljevanju naloge se bom osredotočila na determinante (ne)zaposlenosti mladih.

1.2. Determinante (ne)zaposlenosti mladih

Splošno sprejete opredelitve starostnih meja kategorije mladih pri proučevanju trga delovne sile ni. Spodnjo mejo v Sloveniji in prav tako v Evropski uniji običajno opredeljuje zakonsko določena nižja starost, pri kateri se lahko oseba zaposli oziroma prijavi na Zavodu. Meja je dopolnjenih 15 let starosti, ko se v povprečju zaključi obvezno osnovnošolsko izobraževanje. Zgornja starostna meja je opredeljena s starostjo ob dokončanju nižje oziroma višje stopnje izobraževanja, po kateri se je možno zaposliti, in sicer od 15 do 24 let oziroma od 15 do 26 let za registrirano brezposelne. Pri statističnih prikazih Zavoda se podatki nanašajo na kategorijo

mladih do 26 let, zato sem se osredotočila na to skupino. Zanje se v literaturi uporablja izraz mladinski trg delovne sile oziroma trg delovne sile mladih (angl. Youth labour market). »Mladi so namreč tako specifična kategorija delovne sile, da lahko govorimo o posebnem segmentu, ne glede na to, da ni jasne meje med tem in ostalim trgom delovne sile« (Trbanc, 1992:125).

Mladost kot obdobje različnih prehodov in vključevanja v različne vloge na delovnem področju ter pri oblikovanju različnih socialnih in osebnih odnosov je osnovna začilnost kategorije mladih na trgu delovne sile. V nadaljevanju bodo predstavljeni »trije sklopi značilnosti mladih, ki so pomembni z vidika delodajalcev: znanje, delovne izkušnje in osebnostne lastnosti« (Trbanc, Verša, 2002:340).

1.2.1. Znanje

»Znanje predstavlja določeno količino informacij, ki se nanašajo na stvari, predmete in pojave. Teh informacij se posameznik uči, da bi jih kasneje v življenju izkoristil pri delu in drugih dejavnostih. Način pridobivanja informacij poteka po dveh poteh, in sicer preko pridobivanja izkušenj in sistematičnega učenja, ki ga posamezniku nudijo šole« (Šinko, 2000:83).

Mladi vstopajo na trg delovne sile po končanem začetnem izobraževanju (na različnih stopnjah), zato je njihova prednost najnovejše (šolsko) znanje. Mladi imajo z vidika najnovejšega znanja prednost pred tistimi, ki so izobraževanje zaključili pred več časa. Poleg podaljševanja trajanja izobraževanja se spreminjajo oziroma dopolnjujejo tudi vsebine izobraževanja, ki vključujejo spretnosti in pridobivanje kompetenc, ki jih zahteva spreminjajoča se narava dela (uporaba računalnika, delo v skupinah, aktivna uporaba tujih jezikov). Poleg navedenega je za mlade značilen poseben sklop kompetenc, ki so posledica odraščanja v sodobnih družbah. Mladi si v prostem času in za zabavo pridobijo nekaj ključnih značilnosti, po katerih je na trgu delovne sile veliko povpraševanje. Sem spadajo predvsem sposobnost široke uporabe računalnika, sporazumevanje v angleščini in tudi siceršnje znanje tujih jezikov, uporaba interneta, izkušnje z multinacionalnostjo, sposobnost iskanja in uporabe informacij ter precejšnja mobilnost.

Na drugi strani na trg delovne sile vstopa še vedno velik delež mladih, ki so brez (prave zaključene) izobrazbe ali z nizko oziroma neustrezno izobrazbo. Posebno problematično skupino predstavljajo t.i. osipniki, to je mladi, ki so iz različnih razlogov šolanje zapustili, še preden so dosegli srednješolsko izobrazbo in/ali kvalifikacijo. Ob spreminjajoči se strukturi delovnih mest je ta skupina mladih v daleč najslabšem položaju za pridobitev zaposlitve.

1.2.2. Delovne izkušnje

Mladi imajo torej z višjo izobrazbo boljše zaposlitvene možnosti, vendar po drugi strani nimajo delovnih izkušenj in delovne usposobljenosti. Zaradi pomanjkanja delovnih izkušenj pri mladih delodajalci težko sklepajo o določenih delovnih lastnostih, kot so stalnost, pripadnost, odgovornost in avtonomnost pri delu. Prav zaradi tega jim spočetka ponujajo bolj nestalne in fleksibilne oblike zaposlitve. Opozoriti moram, da večina mladih vendarle ni povsem brez delovnih izkušenj, saj si le-te pridobijo pri predhodnih občasnih delih, ki so jih opravljali med šolanjem ali med počitnicami. V različnih državah Evropske unije opazimo precejšnje razlike v pomenu, ki ga pripisujejo delovnim izkušnjam pri zaposlovanju mladih. V državah, v katerih je izobraževanje bolj splošno naravnano, delodajalci pri zaposlovanju mladih zahtevajo določene delovne izkušnje. Nasprotno pa so v državah, v katerih so razviti sistemi vzporednega delovnega usposabljanja (npr. dualni sistem), delodajalci pripravljeni zaposlovati mlade takoj po končanem šolanju, saj vedo, da so vsaj deloma delovno usposobljeni. Delodajalci v Sloveniji pri polovici povpraševanja po delavcih določajo delovne izkušnje kot drugi najpomembnejši dodatni pogoj za zaposlitev. Izobrazba zagotavlja osnovno znanje za opravljanje dela, vendar ji šele delovne izkušnje dajo pravo uporabno vrednost.

1.2.3. Osebnostne lastnosti

»O lastnostih, ki so zaželeni pri mladih posameznikih, je težko govoriti, saj so zelo odvisne od strokovnega področja. So pa splošne tendence, na katere se delodajalci osredotočajo, ko izbirajo svoje zaposlene – prilagodljivost, učljivost, želja in zmožnost pridobivanja novega znanja ter določena stopnja inteligentnosti« (Volk, 2003:15). Mlade ob vstopu na trg delovne sile označujejo tudi lastnosti, ki so posledica socializacije, predhodnih izkušenj in osebnostnih lastnosti. Danes jim delodajalci pripisujejo vedno večji pomen, še posebej pri zaposlovanju na

področju storitvenega sektorja, v katerem je dobra polovica novih delovnih mest. »Ne bo več toliko pomembno katero fakulteto ali srednjo šolo bodo mladi zaključili, temveč to, da se bodo znali učiti novih znanj, pridobiti zase ustrezne informacije ter znali izkoristiti in uporabiti svojo »mehko inteligenco«. To so tiste značilnosti, ki se ne nanašajo toliko na znanje, ki ga pridobijo v času šolanja, pač pa gre za spekter osebnostnih lastnosti, fleksibilnost, komunikativnost« (Gorišek v Leskovšek, 2000:11). Delodajalci danes ocenjujejo mlade po novih merilih, ne le po bistrosti, izobrazbi in izkušnjah, temveč po sposobnosti poslušanja in besednega sporazumevanja, prilagodljivosti in ustvarjalnem odzivanju na težave in ovire, obvladovanju sebe, zaupljivosti, delovni vnemi, ponosu ob vsaki izpolnitvi naloge, sodelovanju, timskeemu delu, pripravljenosti za čim večji osebni prispevek.

1.3. Mladi kot skupina težje zaposljivih

Ločnica, ki mlade postavi v enakopraven položaj člana družbe, je socialno-ekonomska neodvisnost, ki jo zagotavlja zaposlitev z vstopom na trg delovne sile. Mladi vstopajo na trg delovne sile večinoma kot iskalci prve zaposlitve, nekateri tudi kot ponovni iskalci zaposlitve. Zaradi številnih razlogov, ki jih bom v nadaljevanju izpostavila, predstavljajo mladi specifično skupino za katero velja, da spada med težje zaposljive ali celo marginalizirane kategorije. S pojmom marginalni delavci se označuje tiste delavce, ki opravljajo slaba dela in neperspektivna dela. »Loveridge in Mok opisujeta le-te kot tiste, ki jih zaposlijo zadnje v obdobju velikega povpraševanja in prve, ki jih odpustijo, če pride do vpada. Zanje je značilno predvsem nestalnost zaposlitve in pogosti prehodi med stanji zaposlenosti in brezposelnosti« (Leskovšek, 2000:22).

Po eni strani so za mlade značilne naslednje osebnostne lastnosti: pomanjkanje delovnih izkušenj, nestalnost, majhna odgovornost. Zaradi omenjenih lastnosti skupina mladih dejansko predstavlja večje tveganje za delodajalca, saj slednji iščejo že izkušeno in »odgovornejšo« delovno silo. Po drugi strani pa je za mlade značilna velika stopnja prilagodljivosti, niso zahtevni glede višine plač in drugih delovnih pogojev, saj jim je najpomembnejše to, da dobijo zaposlitev, četudi neustrezno izobrazbi. To znajo delodajalci dobro izkoristiti, saj jim kot taki mladi predstavljajo cenejšo in relativno nezahtevno delovno silo. Pomembno je predvsem to, da v večini primerov zaposlovanja mladih ne gre za zaposlovanje za nedoločen čas. Ob tem, »da je upad stalnih zaposlitev splošen trend« (Trbanc,

Verša, 2002:347) je treba poudariti, da so za mlade bolj kot za katerokoli drugo skupino na trgu delovne sile značilne netipične oblike zaposlitve: zaposlitve za določen čas in zaposlitve za krajši delovni čas. Še posebej velja to za skupine mladih, ki so slabše izobraženi in usposobljeni. Zanje obstaja nevarnost, »da bodo tudi kasneje ohranile nizke stopnje udeležbe v zaposlitvi ter da se bodo obdobja pogostih brezposelnosti nadaljevala vso njihovo delovno kariero in tako vplivala na marginalizacijo in visoko stopnjo socialne negotovosti teh skupin« (Trbanc, Verša, 2002:347) .

Zaposlovanje za določen čas je torej z vidika podjetji bolj varno, saj lahko po preteku obdobja pogodbo o delu obnovijo ali ne, odvisno od potreb in možnosti. »Z bolj pogostim zaposlovanjem za določen čas se tudi na slovenskem trgu delovne sile uvaja delovni vzorec opravljanja začasnih del z bolj pogostimi prehodi med stanjema zaposlenosti in brezposelnosti. Vendar ta vzorec ni enakomerno porazdeljen med delovno populacijo, ampak je bolj ali manj vsiljen le mladim. Dejstvo je namreč, da mladi začasnih zaposlitev ne opravljajo tako pogosto zato, ker bi si to želeli (zaposlitev za določen čas išče le 9% mladih brezposelnih), ampak ker stalne zaposlitve ne dobijo« (Trbanc, 1992:137).

Prednost mladosti je v večji zagnanosti, svežini idej, motiviranosti in predanosti. A mladim, kot sem že omenila, primanjkujejo predvsem delovne izkušnje. To pomeni, da za nekatere stvari potrebujejo več časa kot nekdo, ki to že obvlada. »Mladi hitreje dojemajo stvari, se lažje učijo in so manj obremenjeni z življenjskimi težavami in družinskimi obveznostmi. Obenem jim je treba več odpuščati, ker naredijo več napak. Vendar načeloma pri njihovem zaposlovanju vidim več pozitivnih kot negativnih dejavnikov« (Česnik v Stanković, 2003:13).

Kakšen bo vstop mladega iskalca zaposlitve na trg dela je torej odvisno od stopnje izobrazbe, osebnih značilnosti, prakse delodajalcev, panoge, v katero vstopa, in regionalnih, nacionalnih ter globalnih značilnostih trga. Zato je preventivno ravnanje lahko usmerjeno v informiranje mladih o možnih korakih pri vstopu na trg dela.

2. ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ZAPOSLOVANJE IN VSTOP SLOVENIJE V EVROPSKO UNIJO

2.1. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje

Zavod je del javne uprave, a je v okviru Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve (v nadaljevanju MDDSZ) samostojna pravna oseba s statusom javnega zavoda, ki deluje enotno za območje Republike Slovenije. »Zavod deluje organizacijsko oziroma funkcionalno na sedežu Zavoda z vodstvom in centralno službo ter v območnih službah z uradi za delo, ki so locirani v vseh upravnih enotah, s čimer je teritorialno pokrita celotna mreža za njegovo dejavnost« (<http://www.ess.gov.si>). Danes deluje v Sloveniji dvanajst območnih služb in devetindeset uradov za delo. Uporabniki storitev Zavoda so brezposelne osebe, delodajalci, štipendisti in prosilci za študentska posojila, osebe, ki potrebujejo strokovno pomoč pri zaposlovanju in poklicni orientaciji, strokovne institucije, izvajalci programov zaposlovanja, socialni partnerji ter javnost.

Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje je kot javna ustanova osrednja izvajalska institucija politike zaposlovanja v Sloveniji in najpomembnejši posrednik med aktualno ponudbo in povpraševanjem na trgu dela. Izvaja pretežno informacijske aktivnosti, ki vplivajo na nižanje števila brezposelnih oseb in zmanjšanje strukturnih neskladij na trgu dela. Povečuje učinkovitost oziroma kvaliteto svojega dela s kadrovske krepitvijo in specializacijo na področju dela z brezposelnimi ter delodajalci. To počne s posredovanjem brezposelnih na prosta delovna mesta, z rednimi obiski delodajalcev s ciljem ugotavljanja njihovih kadrovske potreb, s sodelovanjem z zasebnimi agencijami za zaposlovanje, izvajanjem skupinskih obravnav brezposelnih z različnimi ovirami pri zaposlovanju, z izdelavo zaposlitvenih načrtov za vse brezposelne osebe (v krajših rokih). Ukvarja se tudi z intenzivnim izobraževanjem zaposlenih za delo z brezposelnimi in delodajalci. Uvajajo se Centri za poklicno informiranje in svetovanje ter odprti sistem sprejema strank na uradih za delo, kjer lahko stranke dobijo različne informacije o trgu dela in možnosti zaposlovanja. Območne službe ZRSZ so dobile novo vlogo pri povezovanju z okoljem in sodelovanju pri pripravi ter izvedbi regijskih razvojnih programov za področje razvoja človeških virov, s ciljem večje učinkovitosti izvajanja politike zaposlovanja na lokalnih trgih dela.

Glavne naloge, ki jih izvaja ZRSZ so (Glazer, Hazl, 2002:220):

- posredovanje zaposlitev in zaposlitveno svetovanje;
- zavarovanje za primer brezposelnosti;
- programi in ukrepi politike zaposlovanja;
- izdajanje delovnih dovoljenj za delo in zaposlovanje tujcev;
- državni program štipendiranja mladine;
- poklicna usmeritev;
- izdelava analitičnega, razvojnega in drugega strokovnega gradiva temeljnih dejavnosti zavoda;
- obveščanje o trgu delovne sile.

»Ker je cilj Zavoda svoje storitve čim bolj približati strankam, je le-ta že leta 1996 med prvimi v Evropi oblikoval svojo domačo spletno stran« (Glazer, Hazl, 2002:221). Poleg splošnih informacij o Zavodu, njegovi organiziranosti in dejavnostih lahko obiskovalec dobi tudi informacije, ki so prilagojene posameznim skupinam, kot so delodajalci, brezposelni, štipendisti in drugi.

2.1.1. Območne službe z uradi za delo

Območne službe ZRSZ se z uradi za delo, ki so locirani v upravnih enotah (izpostave države na lokalni ravni) raztezajo po vsej Sloveniji. Povezuje jih informacijski sistem, s pomočjo katerega službe in njihovi uradi merijo glavne zaloge in tokove na trgu dela in s tem nadzirajo cilje svoje politike. Dvanajst območji je sicer zametek dolgoročne regionalne politike v Republiki Sloveniji, vendar to ni stabilna rešitev (ampak bolj statistična), saj slovenski parlament že dolgo časa brezuspešno presoja, koliko območji (regij) bi bilo najbolj ustrezno, da bi zadostilo notranjim (slovenskim), in mednarodnim (evropskim) ciljem in njihovim potencialnim virom dodatnega financiranja razvoja.

Območne službe z uradi za delo na svojem območju strokovno in organizacijsko vodijo ter izvajajo osnovne poslovne funkcije Zavoda: zaposlovanje, poklicne orientacije, programi zaposlovanja, izvajanja pravic iz zavarovanja za primer brezposelnosti, republiških štipendij. Poleg tega opravljajo dejavnost analitike, mednarodnih projektov, odnosov z javnostjo, vezano na lokalno oziroma regionalno raven. Območna služba razvija in sodeluje pri razvoju

politike ter programov zaposlovanja z drugimi partnerji na svojem območju (delodajalci, sindikati, organi lokalnih skupnosti, strokovnimi institucijami, izvajalci programov zaposlovanja in podobno) za skupno realizacijo ciljev.

Območne službe so torej »iniciatorji in koordinatorji aktivnosti razvoja človeških virov na regionalni ravni, nosilci razgovorov – pomoči podjetjem pri prestrukturiranju, motivatorji pri pripravi lokalnih zaposlitvenih programov. Poleg tega izvajajo tudi sledeče naloge: sodelovanje pri mednarodnih aktivnostih, dvig kvalitete za stranke ter povečano sodelovanje z delodajalci« (Baloh, 2002).

Slika 1: Območne službe Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje

Vir: <http://www.ess.gov.si>

Zavod se na regijski ravni povezuje z različnimi lokalnimi in regionalnimi partnerji, kot so regionalne razvojne agencije, delodajalci, šole, občine itd. Skupaj pripravljajo projekte s ciljem aktiviranja brezposelnih oseb, ki imajo zmanjšano zaposlitveno zmožnost. Uradi za delo sodelujejo s Centri za socialno delo. V prihodnje naj bi se povečalo tudi sodelovanje med omenjenima institucijama in Inšpektoratom RS za delo ter ostalimi inšpekcijskimi službami z

namenom poostitve nadzora nad tistimi dejavnostmi, kjer je delo in zaposlovanje na črno bolj pogosto in tistimi, ki zmanjšujejo povpraševanje na trgu dela.

V nadaljevanju se bom osredotočila na Evropsko strategijo zaposlovanja in ukrepe, ki jih Slovenija pripravlja, saj se mi zdi omenjena tematika zelo zanimiva in pomembna glede na to, da smo pred kratkim vstopili v Evropsko unijo.

2.2 . Vstop Slovenije v Evropsko unijo in Evropska strategija zaposlovanja

S 1. majem 2004 je Slovenija, skupaj še z devetimi državami, vstopila na skupni evropski trg dela. Kaj to pomeni za vse brezposelne v Sloveniji in tiste, ki bi se želeli zaposliti zunaj meja Slovenije? Sem mnenja, da Slovenci Evropske unije ne jemljemo kot obljubljene dežele po starem vzoru ZDA in se zavedamo, da revolucionarnih sprememb ni pričakovati, vsaj na začetku. Nekatere stvari bodo vendarle drugačne. Za začetek bom predstavila Evropsko strategijo zaposlovanja, ki za Slovenijo predstavlja nov temelj pri uresničevanju ciljev na področju trga dela in zaposlovanja.

Evropske strategije zaposlovanja (v nadaljevanju EST)- »Strategija za polno zaposlenost in več zaposlitev za vse« je kljub utopičnosti postala ključna prioriteta znotraj slovenske politike, še posebej z vidika polnopravnega članstva Republike Slovenije v Evropski uniji. Nacionalni akcijski program zaposlovanja za leto 2004 temelji v Sloveniji na strateških ciljih Nacionalnega programa razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006 ter že omenjeni EST. Glavna usmeritev v strateškem dokumentu je spodbujanje aktivne politike zaposlovanja, strateški cilji pa so v obdobju do leta 2006 naslednji (Nacionalni akcijski program zaposlovanja 2004, 2003:4,5):

- dvig izobrazbene ravni aktivnega prebivalstva oziroma njegove usposobljenosti;
- zmanjšanje strukturnih neskladij, kar bi se kazalo v zmanjševanju deleža dolgotrajno brezposelnih oseb na okoli 40% in deleža brezposelnih brez poklicne izobrazbe na okoli 25%;

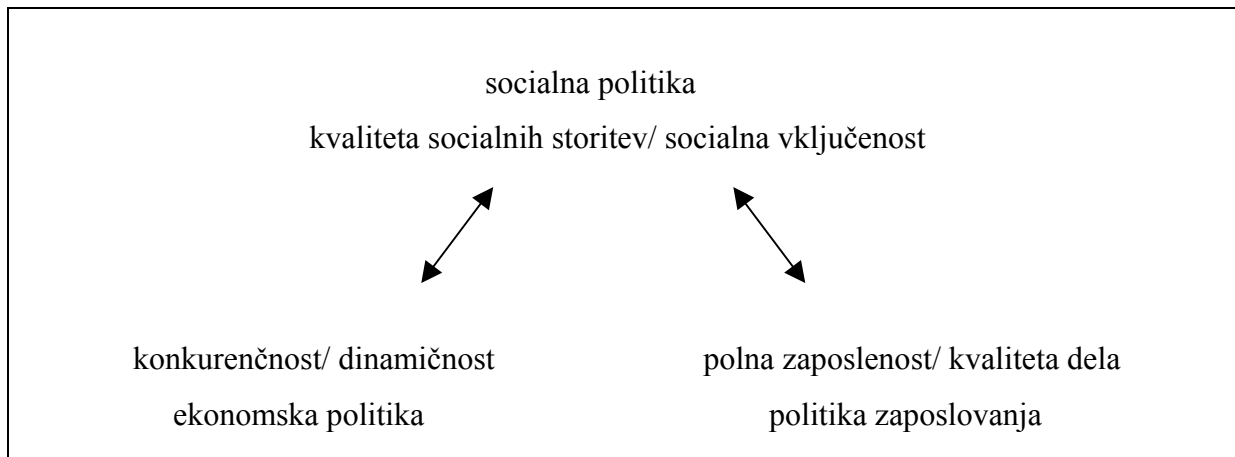
- zagotovitev vključenosti v programe zaposlovanja vseh mladih brezposelnih, ki v 6-ih mesecih po nastopu brezposelnosti niso našli zaposlitve, oziroma za vse ostale, ki se v roku 12-ih mesecev niso zaposlili;
- zmanjševanje regijskih neskladij na trgu dela;
- rast zaposlenosti, ki bo v povprečju v obdobju do leta 2006 presegla 1% letno, ob pospešeni gospodarski rasti, kar bo omogočilo zmanjšanje stopnje brezposelnosti na okoli 5%, po mednarodni metodologiji oz. registrirane stopnje brezposelnosti na okoli 8% do konca leta 2006;
- nadaljnji razvoj socialnega partnerstva na področju razreševanja problema brezposelnosti in povečanja zaposlovanja.

Posebna prednost v okviru prizadevanj Slovenije za doseganje omenjenih ciljev je skorajšnje izpolnjevanje nekaterih najpomembnejših stvarnih ciljev: stopnja zaposlenosti žensk je v letu 2002 znašala 58,6% (cilj EU 2005: 59%, 2010: 60%), napovedana rast BDP za leto 2004 pa 3,6% (cilj EU 2010:3%). Slovenija se srečuje s težavami na trgu dela, ki so predvsem povezane s strukturo brezposelnih oseb. Tako je stopnja zaposlenosti starih od 55 do 64 let v letu 2002 znašala 24% (cilj EU 2005:30%, 2010:50%), odstotek mladih z zaključeno srednjo šolo je v preteklem letu znašal 68% (cilj EU 2005:75%, 2010:85%). Da bi povečevali zaposlovanje starejših delavcev in stopnje aktivnosti nasploh, se izvajajo in so predvideni številni ukrepi. Rezultati in dejanski učinek le-teh pa bo moč ocenjevati šele po nekaj letih izvajanja (Nacionalni akcijski program zaposlovanja 2004, 2003:4).

EST deluje na treh ravneh. Na ravni Skupnosti (Evropske unije) se oblikujejo letne smernice za zaposlitveno politiko in priporočila državam članicam, slednja pa pripravljajo letna poročila z ocenami uspešnosti izvedenih politik. Na nacionalni ravni pomeni ESZ vzpostavitev nacionalnih mehanizmov, krepitev sposobnosti uprave, izboljšanje sodelovanja med ministrstvi, sodelovanje vseh ključnih subjektov v sistemu, razvijanje sistemov spremljanja (nadzor) in indikatorjev, pospeševanje učinkovitega socialnega dialoga in nenazadnje odziv na izzive trga dela v Državnem razvojnem programu ter drugih programskih dokumentih. Na regionalni in lokalni ravni potekajo lokalni zaposlitveni programi in pobude ter aktivnosti Evropskega socialnega sklada (v nadaljevanju ESF), kamor spadajo lokalni projekti in programi. »Finančna instrumenta, ki sta namenjena v podporo EST sta predvsem dva in sicer ESF in EQUAL - ki deluje na področju boja proti diskriminaciji in neenakosti na trgu dela« (Regionalna politika Evropske unije in strukturni skladi, 2003). Na tej podlagi se je

razvil evropski socialni model, ki predstavlja dinamično razmerje soodvisnosti med ekonomsko, zaposlitveno in socialno politiko.

Slika 2: Evropski socialni model – razmerje soodvisnosti med ekonomsko, zaposlitveno in socialno politiko

Vir: Nacionalni akcijski program zaposlovanja 2004, 2003

2.3. Zaposlovanje Slovencev v Evropski uniji

Prost pretok delovne sile, ki poleg prostega pretoka blaga in storitev ter kapitala sodi med trojico temeljnih svoboščin, veljavnih na ozemljih vseh držav polnopravnih članic Evropske unije, simbolizira odprtost, enotnost in »pretočnost« zveze, ki jo je danski premier že pred leti pomenljivo označil za konglomerat na stari celini. Trg delovne sile se v Sloveniji zaradi svoboščine, ki omogoča prost pretok delovne sile med državami članicami Evropske unije, ne bo čez noč spremenil. Ali se lahko torej Slovenci po vstopu v Evropsko unijo enakovredno potegujemo za delo v katerikoli državi članici Evropske unije?

Stare članice Evropske unije so še februarja 2003 napovedovale, da ne bodo uveljavljale predhodnega obdobja za pretok delavcev iz novih članic. Predvsem v zadnjem letu pred širitvijo Evropske unije so te države po vrsti odstopale od načela prostega evropskega trga dela. V ozadju teh ukrepov so bili razni premisleki, na primer strah pred množičnimi migracijami, znatna občutja ksenofobije po državah, kar ni bilo brez posledic za strankarske

kalkulacije političnih voditeljev držav članic. Pogodba o pristopu določa fleksibilno 7-letno prehodno obdobje med Slovenijo in sedanjimi 15-mi državami članicami na področju prostega gibanja delavcev. Sedanje države članice lahko v tem obdobju pod določenimi pogoji uporabljajo svojo nacionalno zakonodajo glede zaposlovanja slovenskih državljanov z možnostjo, da jo delno ali v celoti liberalizirajo.

»Prvi dve leti, do leta 2006, bo torej zaščita pred morebitnim navalom delavcev iz novih članic veljala v vseh starih članicah. V naslednjem triletnem obdobju se bo o ureditvi pretoka delavcev odločala vsaka članica posebej glede na razmere na svojem trgu dela. Zadnji dve leti bodo omejitve veljale le še v tistih državah, ki bodo imele resne motnje na trgu dela. Slovenija je sklenila, da bo uveljavljala načelo vzajemnosti – takšen režim, kot so ga pri pretoku delavcev uporabile posamezne države, bo veljal tudi pri zaposlovanju njihovih državljanov pri nas. Istočasno si bo vendarle prizadevala za čimprejšnjo uveljavitev prostega gibanja delavcev med njo in starimi državami članicami« (Ribolica, 2004:13).

Med novimi državami članicami po drugi strani velja »prejšnja« evropska zakonodaja o odprtem trgu dela oziroma prosto gibanje delavcev. »Za zaposlovanje v novih članicah velja drugačen režim – pretok delavcev je po 1. maju sproščen. Slovenci se bodo lahko brez omejitev (brez delovnih dovoljenj) zaposlovali v novih članicah, lahko se bodo prijavi na vsa prosta delovna mesta. Enako velja pri zaposlovanju državljanov teh držav pri nas. Nove članice, tudi Slovenija, lahko v primeru motenj na trgu dela uveljavljajo varnostno klavzulo« (Ribolica, 2004:12). V tem smislu se bolj odprt trg dela vseh držav vstopnic jemlje kot nekakšen poligon, s pomočjo katerega se bo v prehodnem obdobju preverjalo, kakšne so v resnici migracijske težnje prebivalstva iz na novo priključenih držav članic.

V zvezi z diplomsko nalogo me je zanimalo, kako bo Slovenija uredila odnose glede trga dela z Italijo, saj le-ta meji na Goriško regijo. Pri tem mislim predvsem na vprašanje maloobmejnega zaposlovanja. »Uradnih podatkov o številu »čezmejnih« delavcev ni, saj jih večina dela na črno, po nekaterih ocenah naj bi jih bilo približno 2500. Številka naj bi veljala za slovenske in hrvaške delavce, pri čemer je razmerje med njimi ena proti tri. Moški delajo predvsem v gradbeništvu, ženske pa opravljajo dela v gospodinjstvu ali negujejo starejše osebe« (Kočar v Ribolica, 2004:12). Kot sem že omenila, je tudi Italija sklenila zakleniti vrata za delavce iz novih držav članic. Vendar sta za reševanje glede zgoraj omenjene problematike maloobmejnega zaposlovanja zainteresirani tako Slovenija kot tudi Italija. »Bilateralni sporazum, za katerega sta zainteresirani obe državi, bi olajšal postopek pridobivanja delovnih

dovoljenj za dnevne delovne migrante; tako bi regulirali dnevni pretok delavcev, ki večinoma dela na črno« (Kočar v Ribolica, 2004:12).

2.4. Napoved stanja na trgu dela

V Sloveniji imamo največji problem s t.i. strukturno brezposelnostjo. Razhajanje med znanjem in sposobnostmi tistih, ki se znajdejo v vrstah brezposelnih, na eni strani in zahtevami na novo nastajajočih delovnih mestih na drugi strani je iz leta v leto večje. »Zato se večina strategij razvoja trga dela v evropskih državah usmerja v razvoj človeških potencialov. Z vstopom v Evropsko unijo je naša država upravičena do sredstev Evropskega socialnega sklada, ki je namenjen predvsem boju proti brezposelnosti in razvija programe ter smernice za čim boljšo zaposljivost posameznika« (Čebular, Grahek, 2003:86).

Tabela 1: Projekcija števila in strukture registrirane brezposelnosti v Sloveniji, 2000-2006

Stanje konec leta 31.12.	Registrirane brezposelne osebe		Brezposelne osebe brez poklicne izobrazbe		Mlade brezposelne osebe – do 26 let		Brezposelne ženske	
	število	stopnja%	število	delež %	število	delež %	število	delež %
2000	104.583	12,2	49.363	47,2	22.695	21,7	53.651	51,3
2001	104.316	11,6	49.029	47,0	23.471	22,5	53.097	50,9
2002	99.607	11,0	45.421	45,6	25.400	25,5	51.397	51,6
2003	93.200	10,4	36.800	39,5	20.100	21,6	47.400	50,9
2004	89.000	10,0	29.700	33,4	18.300	20,6	44.700	50,2
2005	85.000	9,3	24.600	28,9	17.000	20,0	42.500	50,0
2006	80.000	8,7	20.000	25,0	15.500	19,4	39.000	48,8

Vir: Nacionalni akcijski program zaposlovanja 2004, 2003

Vključevanje ciljnih skupin brezposelnih v ustrezne programe, ki bodo omogočali njihovo delovno angažiranje, usposabljanje oziroma izobraževanje in bodo vsebinsko prilagojeni potrebam brezposelnih in delodajalcev, naj bi posledično povzročilo zniževanje deležev dolgotrajno brezposelnih in brezposelnih brez izobrazbe, s tem tudi delež mladih in starejših od 50 let. Takšen pristop bo zahteval še intenzivnejšo svetovalno obravnavo brezposelnih oseb in tesno sodelovanje z delodajalci v postopkih posredovanja zaposlitev ter pri izvajanju posameznih programov zaposlovanja. Za reševanje te problematike bo Slovenija iz ESF »med letoma 2004 in 2006 namenila sedem milijard tolarjev; MDDSZ bi jih porabilo za

dodatno izobraževanje brezposelnih« (Prah, 2004:19). Vlaganje v izobraževanje brezposelnih je izrednega pomena, a kaj prida ne pomaga, če prenizka gospodarska rast ne omogoča odpiranja novih in dovolj kakovostnih delovnih mest. »Statistike kažejo, da se članicam znatno izboljša stanje tudi po tem parametru, in ministrstvo bo mošnjiček ESF za spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti olajšala za 1,2 milijarde tolarjev« (Prah, 2004:19).

V prihodnosti naj bi regionalen pristop dal še večji poudarek intenzivnosti zmanjševanja razvojnih razlik med regijami.

»Za doseganje ciljev politike zaposlovanja do leta 2006 se bodo tako sredstva aktivne politike zaposlovanja prednostno usmerila v regije z nadpovprečno stopnjo registrirane brezposelnosti. Nadalje se bodo izvajali ukrepi v smislu zmanjševanja pasivnih oblik financiranja brezposelnih oseb (denarna nadomestila in denarne pomoči) v korist sredstvom, ki omogočajo aktivno zaposlitev brezposelnih oseb ali za programe, ki zagotavljajo zaposlitev ali usposabljanje« (Nacionalni akcijski program zaposlovanja 2004, 2003:14).

»Čas dobivanja denarnega nadomestila in njegova višina vplivata na trajanje brezposelnosti. Opazno je namreč, da se pri daljšem času prejemanja nadomestila in večjem znesku nadomestila zmanjša motiviranost brezposelnih za aktivno iskanje nove zaposlitve« (Pirher, 1994:26).

S 1. majem je Slovenija preko Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje vstopila v Evropske službe za zaposlovanje (European Employment Services network) – EURES. »Z novimi državami članicami bo takoj vzpostavljen pretok informacij na vseh področjih delovanja EURES-a, s sedanjimi pa le na področju informiranja o življenjskih pogojih v državah članicah. Državljanu države članice bo zagotovljen enak položaj kot ga ima državljan te države članice glede pomoči Zavoda pri iskanju zaposlitve, dostopa do prostih delovnih mest in zaposlitve, pravic iz delovnega razmerja, dostopa do usposabljanja, poklicnih šol ter prekvalifikacij.« (Nacionalni akcijski program zaposlovanja 2004, 2003:13)

Pri zagotavljanju navedenih pravic bo potrebno tesno sodelovanje med pristojnimi organi v Sloveniji, predvsem z Ministrstvom za notranje zadeve v zvezi z bivanjem in z Ministrstvom za šolstvo, znanost in šport v zvezi s šolanjem. Zavod bo moral v okviru EURES-a zagotoviti ustrezne informacije v zvezi s prostimi delovnimi mesti ter izvajati ukrepe aktivne politike zaposlovanja, pod enakimi pogoji kot za slovenske državljanke.

2.5. Ukrepi za učinkovit vstop Slovenije v Evropsko unijo

Na področju trga dela in zaposlovanja bodo poleg ukrepov za okrepitev instrumentov, ki spodbujajo zaposlovanje in zmanjšujejo strukturno brezposelnost, potrebni tudi drugi ustrezni ukrepi v okviru politik, ki vplivajo na stanje na trgu dela. Posamezni ukrepi so opredeljeni v nadaljevanju besedila, v okviru izvajanja smernic ESZ. Paketi ukrepov so (Nacionalni akcijski program zaposlovanja 2004, 2003:15):

1. Paket ukrepov za zmanjšanje negativnih učinkov vstopa v EU;
2. Paket ukrepov za zaposlovanje mladih;
3. Paket ukrepov za ohranjanje zaposlitev, zaposlovanje in zagotavljanje socialne vključenosti starejših;
4. Paket ukrepov za zmanjšanje regijskih razlik v stopnji zaposlenosti in strukturi brezposelnih.

2.5.1. Paket ukrepov za zaposlovanje mladih

Tabela 2: Registrirano brezposelni mladi do 25. leta starosti v Sloveniji po stopnjah izobrazbe v letih 2000, 2001 in 2002

Stopnja izobrazbe	31.12.2000		31.12.2001		31.12.2002	
	vsi	ženske	vsi	ženske	vsi	ženske
I.	7.458	3.233	7.506	3.157	6.988	2.924
II.	1.572	681	1.618	699	1.485	674
III.	162	50	202	104	176	92
IV.	6.483	3.382	6.409	3.484	6.155	3.412
V.	6.721	4.113	7.339	4.401	7.008	4.344
VI.	105	71	47	31	73	50
VII.	197	149	326	256	302	245
SKUPAJ	22.698	11.679	23.447	12.132	22.187	11.741

Vir: Nacionalni akcijski program zaposlovanja 2004, 2003

Pri mladih, še posebej velja to za prve iskalce zaposlitve, je posebej pomembno, da jim je z regulacijo omogočena čim prejšnja vključitev na trg dela in olajšan dostop do zaposlitve. »Evropska unija si je do leta 2010 zastavila dokaj ambiciozen cilj, to je zmanjšati stopnjo brezposelnosti med mladimi na povprečje treh najuspešnejših držav članic (2,9%)«

(Nacionalni akcijski program zaposlovanja 2004, 2003:20). Delež mladih med brezposelnimi se v Sloveniji sicer konstantno zmanjšuje, kljub temu pa so potrebne dodatne aktivnosti za čimprejšnjo, če ne že takojšnjo vključitev mladih na trg dela po končanem izobraževanju ter s tem za preprečitev prehoda mladih v odprto brezposelnost. Tistim mladim, ki imajo nedokončano stopnjo izobrazbe ali nimajo dokončane vsaj poklicne srednje šole, je potrebno omogočiti ponovno vključitev v programe izobraževanja, jim na ta način povečati zaposlitvene zmožnosti ter izboljšati pogoje za dolgotrajno ohranitev delovnega mesta.

Postopen prehod na poklicno vojsko v Sloveniji, ki je v zaključni fazi, je povzročil dodaten problem na trgu dela: višji priliv mladih moških na trg dela takoj po končanem šolanju, ki so prej odhajali na služenje vojaškega roka. Zaposlovanje poklicnih vojakov je po številu dosti manjše kot je bilo nekdaj število nabornikov, ne more nadomestiti tega izpada, »zato vlada Republike Slovenije nalaga Ministrstvu za obrambo, da pripravi program protidobav ob nakupu in uvozu vojaške opreme ter sredstev, ki bo namenjen odpiranju novih delovnih mest in spodbujanju zaposlovanja. Kot pomoč panogam v prestrukturiranju bo država zagotovila naročila za svoje potrebe (vojska, policija, carina). V okviru zakonskih možnosti bo vlada podpirala slovenska podjetja pri mnogih proizvodih tekstilne, oblačilne, usnjarske in industrije predelovanja hrane« (Nacionalni akcijski program zaposlovanja 2004, 2003:20).

Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport bo v okviru svojih pristojnosti povečalo transparentnost in fleksibilnost ponudbe izobraževalnih programov, v čemer Slovenija močno zaostaja za najrazvitejšimi državami članicami Evropske unije, ter pripravilo posebne programe za zmanjšanje osipa v srednjih šolah. Prav tako bo vlada spodbujala razvoj novih izobraževalnih programov, ki bodo prilagojeni potrebam trga dela. Država bo spodbujala dvig ravni izobrazbe, ne glede na način izobraževanja, in s tem hitrejšo uveljavljanje sistema nacionalnih poklicnih kvalifikacij. Omogočeno in stimulirano bo pospešeno vključevanje odraslih brezposelnih oseb v osnovno šolo. Vlada si bo prizadevala za čim hitrejšo vpeljavo izobraževalnega sistema na treh nivojih (diploma, magisterij, doktorat), kar bo omogočilo mednarodno primerljivost in konkurenčnost terciarnega izobraževanja kot tudi večje zaposlitvene zmožnosti študentov (Nacionalni akcijski program zaposlovanja 2004, 2003:20).

ZRSZ bo za vsako osebo do 26 leta starosti, ki se bo prijavila v evidenco brezposelnih oseb izdelal zaposlitveni načrt v roku 15 dni, ki bo opredeljeval njene zaposlitvene zmožnosti oziroma identificiral morebitne ovire pri vstopu na trg dela. Mladi bodo po izdelavi

zaposlitvenega načrta takoj posredovani v zaposlitev. V kolikor v roku 3 mesecev ne bodo dobili dela, bodo vključeni v programe aktivne politike zaposlovanja. Tisti, ki v 6 mesecih po prijavi v evidenco ne bodo dobili dela, bodo začasno izvzeti s trga dela in vključeni v programe izobraževanja oziroma strokovnega usposabljanja, z namenom pridobitve ustrezne izobrazbe, ki jim bo omogočila zaposlitev.

Že med procesom izobraževanja bo mladim omogočeno poklicno usmerjanje in svetovanje preko centrov za informiranje in poklicno svetovanje. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport bo v sodelovanju z MDDSZ pripravilo poseben program povezovanja med delodajalci in univerzami. Namen programa je vzpostaviti tesnejše sodelovanje na relaciji študentje (Študentska organizacija Slovenije) - delodajalci (obe zbornici, Združenje delodajalcev) - univerze (posamezne fakultete in visokošolski zavodi). Eden izmed ciljev programa bo tudi preoblikovati študentsko delo v funkciji pridobivanja delovnih izkušenj in priprave na zaposlitev pri znanem delodajalcu ter povezovanja med študenti in delodajalci (Nacionalni akcijski program zaposlovanja 2004, 2003:20).

Paket ukrepov za zaposlovanje mladih (Nacionalni akcijski program zaposlovanja 2004, 2003:21):

- 1) Projektno učenje za mlajše odrasle;
- 2) Spodbujanje novega zaposlovanja (nadomestitev dela plače) iskalcev prve zaposlitve;
- 3) Pomoč pri načrtovanju poklicne poti in iskanju zaposlitve;
- 4) Klub za iskanje zaposlitve;
- 5) Delovni preizkus;
- 6) Programi izpopolnjevanja in usposabljanja;
- 7) Program izobraževanja in pridobitve nacionalnih poklicnih kvalifikacij – certifikatov za brezposelne osebe – »Program 10000«;
- 8) Spodbujanje mobilnosti brezposelnih oseb;
- 9) Spodbujanje samozaposlovanja.

Strateški načrti Evropske unije in Republike Slovenije do leta 2006 oziroma do 2020 so na normativni ravni relativno usklajeni, problem pa je v tem, da kljub vsemu ni pravega jamstva, da bodo dali zelene rezultate. Samo politika zaposlovanja ne more neposredno vplivati na rast novih delovnih mest pri delodajalcih, hkrati pa (pre)dolgo zadrževanje brezposelnih v okviru

ukrepov aktivne politike zaposlovanja še ne pomeni dokončno rešitev njihovega cilja, samostojnega in uspešnega zaposlovanja. Kot dodatno empirično ponazoritev problematike zaposlovanja mladih v Republiki Sloveniji bo podan še prikaz stanja v Goriški regiji. Programi aktivne politike zaposlovanja, ki jih Območna služba ZRSZ Nova Gorica izvaja za mlade brezposelne, bodo tako podrobneje predstavljeni v nadaljevanju.

3. PREDSTAVITEV DELOVANJA OBMOČNE SLUŽBE ZRSZ NOVA GORICA

3.1. Splošne značilnosti Območne službe Nova Gorica

Goriška statistična regija ali Severna primorska leži na zahodu Slovenije med Triglavom, Krasom med notranjskimi hribi ter Benečijo. Meri 2,326 km² ali 11,5% površine Slovenije. Območje je redko poseljeno z izjemo Nove Gorice z okolico. Število prebivalstva stagnira v večini naselij, posebno v hribovskih vaseh pa nezadržno upada. Po vseh demografskih kazalcih je regija na samem repu med vsemi slovenskimi regijami. Rodnost upada, zmanjšuje se delež mladih in povečuje delež starejših prebivalcev. Upravno je regija razdeljena na 12 občin, ki se tesneje povezujejo znotraj: Zgornje Posočje, Zgornja Vipavska dolina ter Idrijsko-Cerkljansko in Novogoriško območje. Poselitveno in zaposlitveno središče regije je Nova Gorica s Šempetrom in Vrtojbo. Ta naselja, skupaj z večjimi kraji Tolminom, Idrijo in Ajdovščino, kjer so sedeži upravnih enot, oblikujejo regionalno sliko poselitve. Po ekonomskih kazalcih spada Severna Primorska med uspešnejše slovenske regije (Regionalni razvojni program statistične regije Goriška 2002 - 2006, 2002:6).

Stopnja brezposelnosti se znižuje in je najnižja med vsemi regijami. V strukturi brezposelnih prevladujejo starejše osebe in ženske. Nadpovprečen je tudi delež brezposelnih z visoko izobrazbo, kar kaže na pomanjkanje zahtevnejših delovnih mest. Poleg Južne Primorske in Zasavja beleži Goriška največje dnevne migracije delovno aktivnega prebivalstva v Sloveniji.

Goriška statistična regija ima najvišji indeks staranja (razmerje med starejšimi od 65 in mlajšimi od 14 let) med vsemi slovenskimi regijami. Izobrazbena struktura prebivalstva regije je pod slovenskim povprečjem. Spodbudni so podatki, da delež dijakov in študentov v celotnem prebivalstvu regije narašča. Nezadovoljiva je izkoriščenost človeških potencialov v regiji in to kljub temu, da se delež delovno sposobnega prebivalstva v regiji v zadnjih petih letih ni bistveno spremenil. Krepi se strukturno neskladje med povpraševanjem in ponudbo na trgu dela. Mladi po končanem šolanju zaradi boljših zaposlitvenih možnosti ostajajo v večjih centrih in se ne vračajo v regijo. K temu med drugim pripomore tudi dejstvo, da v regiji upada število novozgrajenih stanovanj.

Po obdobju krize, na katero sta vplivali predvsem izguba jugoslovanskih trgov in vojna v Sloveniji, se razmere v gospodarstvu regije (industrija in turizem) počasi izboljšujejo. Krepi se podjetniška miselnost in zavest o pomenu znanja v vseh vejah gospodarstva.

Na območju Severne Primorske posluje nekaj čez 2000 gospodarskih družb. Mnoge med njimi uspešno konkurirajo na evropskem trgu. Več kot polovica jih je registriranih v Novogoriški subregiji. 27% registriranih gospodarskih družb deluje v industrijskih dejavnostih, 71% v storitvenih dejavnostih in 2% v kmetijskih dejavnostih. Skupno število registriranih gospodarskih družb v regiji se znižuje. V industriji je zaposlena dobra polovica vseh zaposlenih v gospodarskih družbah, v storitvenih dejavnostih pa slabih 30%. Število zaposlenih v gospodarskih družbah se zmanjšuje tako v industrijskih kot tudi v storitvenih dejavnostih. 59% registriranih fizičnih oseb deluje v storitvenih dejavnostih, 40% v industrijskih in 1% v kmetijskih dejavnostih. Število registriranih fizičnih oseb oziroma samostojnih podjetnikov narašča. Gospodarske družbe so izvozno usmerjene, saj predstavljajo prihodki od prodaje na tujem trgu dobro tretjino (35,9%) vseh prihodkov gospodarstva regije. Prihodki od prodaje na tujem trgu naraščajo in presegajo slovensko povprečje prihodkov od prodaje na tujem trgu. Bruto domači proizvod na prebivalca dosega 98,8% slovenskega povprečja in 67% povprečja Evropske unije (Regionalni razvojni program statistične regije Goriška 2002 - 2006, 2002:7).

»Povprečna bruto plača na zaposlenega v regiji je za 4% višja od slovenskega povprečja« (Regionalni razvojni program statistične regije Goriška 2002 - 2006, 2002:7). Upoštevajoč cene življenjskih potrebščin, se plače v primerjavi s prejšnjim letom niso realno povečale, njihova rast pa je bila v regiji počasnejša kot povprečno v državi. Pričakuje se, da bo prihodnja rast industrijskih dejavnosti v regiji kvalitativna, predvsem v smislu inovativnega tehnološkega razvoja, hitre rasti učinkovitosti in konkurenčnosti podjetniškega sektorja ter povečanja sposobnosti gospodarskih subjektov, da hitro reagirajo na zahteve globalnega trga in spremembe v tehnologiji. Ugodna geostrateška, geotransportna in obmejna lega Goriški statistični regiji odpira velike možnosti tudi v razvoju storitvenih dejavnosti.

V strukturo aktivnega prebivalstva se štejejo zaposleni v podjetjih in drugih organizacijah, zaposleni pri zasebnikih, samozaposleni in registrirano brezposelne osebe. Po podatkih Območne službe ZRSZ Nova Gorica je bilo konec decembra 2003 na našem območju 37524 delovno aktivnega prebivalstva in 3220 registrirano brezposelnih oseb. Stopnja registrirane brezposelnosti je znašala 7,5%. Število delovno aktivnega prebivalstva se je v primerjavi z

decembrom 2002 zmanjšalo za 2,7% (1030 oseb, od tega Upravna Enota Nova Gorica 851 oseb). V primerjavi z decembrom 2002 Območna služba ZRSZ Nova Gorica beleži največji porast delovno aktivnega prebivalstva na področju javne uprave, obrambe, socialnega dela in gostinstva, zmanjšanje pa na področju kmetijstva, predelovalnih dejavnosti, gradbeništva, nepremičnin, najemov in poslovnih storitev. V primerjavi z državo predstavlja Območna služba ZRSZ Nova Gorica 4,8% delovno aktivnega prebivalstva. Stopnja brezposelnosti je bila v decembru 2003 za 3,5 odstotne točke nižja od povprečne stopnje v državi, ki je znašala 11,0% (Poročilo ZRSZ, 2003).

3.2. Območna služba ZRSZ Nova Gorica in aktivna politika zaposlovanja

Pri obravnavanju problematike brezposelnosti mladih v Goriški regiji je potrebno predstaviti delovanje Območne službe ZRSZ Nova Gorica (v nadaljevanju OS ZRSZ Nova Gorica), ker ima osrednjo vlogo na tem področju. OS opravljajo strokovne in operativne naloge s področja dejavnosti Zavoda na svojem območju, spremljajo in preučujejo gibanja zaposlenosti in brezposelnosti ter svetujejo in nudijo strokovno in operativno pomoč uradom za delo, ki delujejo v okviru OS, ter gospodarskim subjektom in drugim lokalnim skupnostim na svojem območju. OS ZRSZ Nova Gorica deluje na treh uradih za delo, in sicer: Urad za delo Ajdovščina (občini Ajdovščina in Vipava), Urad za delo Nova Gorica (občine Brda, Kanal, Miren-Kostanjevica, Nova Gorica, Šempeter-Vrtojba) ter Urad za delo Tolmin (občine Bovec, Kobarid, Tolmin).

Temeljne naloge OS ZRSZ Nova gorica so (ZRSZ, interna baza podatkov):

- posredovanje zaposlitev;
- poklicno svetovanje;
- izvajanje zavarovanja za primer brezposelnosti;
- izvajanje programov aktivne politike zaposlovanja.

Temeljni cilji pa so (ZRSZ, interna baza podatkov):

- zmanjšati brezposelnost;
- omogočiti uspešen poklicni razvoj posameznika;

- zagotoviti upravičencem socialno varnost;
- ciljno vključevanje brezposelnih oseb z največjimi zaposlitvenimi ovirami (dolgotrajno brezposelni, brezposelni brez strokovne izobrazbe, starejši, invalidi, iskalci prve zaposlitve).

Nekatere redne naloge Zavoda pa so: vodenje evidence brezposelnih oseb, informiranje brezposelnih oseb, izdelava zaposlitvenih načrtov in zaposlitveno svetovanje, izvajanje poklicne orientacije za brezposelne osebe (to je informiranje in poklicno svetovanje, katerega namen je pomoč pri izdelavi zaposlitvenega načrta in dopolnitev le-tega, če v predvidenem roku ne pride do zaposlitve), izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja ter sodelovanje z delodajalci in drugimi partnerji (Občine, Regijske razvojne agencije, šole, Gospodarska zbornica in Obrtne zbornice ter drugi lokalni in regionalni partnerji).

Letos, ko je za nas prelomno leto ob vstopu v Evropsko unijo, bodo imele izredno pomembno vlogo pri kreiranju zaposlovanja območne enote za zaposlovanje, od katerih bo ministrstvo še bolj kot doslej terjalo kooperativnost in hitro odzivanje na potrebe trga dela. Letos bomo tudi prvič na področju zaposlovanja izkoristili strukturna sredstva Evropske unije za izvajanje instrumentov zaposlovanja iz Evropskega socialnega sklada. In prav mali delodajalci bodo imeli letos na voljo neprimerno več subvencij za zaposlovanje mladih in starejših delavcev (Kern, 2004:20).

3.2.1. Aktivna politika zaposlovanja

Program aktivne politike zaposlovanja (v nadaljevanju APZ) temelji na strateških ciljih Nacionalnega programa razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006. Glavna usmeritev v strateškem dokumentu je spodbujanje aktivne politike zaposlovanja. V nadaljevanju naloge bom predstavila programe aktivne politike zaposlovanja in podrobneje predstavila tiste, ki so namenjeni predvsem mladim brezposelnim osebam (glej Program APZ, 2003).

Programi, namenjeni osebam:

- 1) programi informiranja, motiviranja, izpopolnjevanja in usposabljanja;
- 2) usposabljanje z delom brez delovnega razmerja;
- 3) skladi dela ;

- 4) zaposlitvena rehabilitacija invalidov in programi delovne vključenosti invalidov;
- 5) nadomestitev dela plače težje zaposljivi osebi (v enkratnem znesku);
- 6) nadomestitev dela plače iskalcem prve zaposlitve (ta program se ne izvaja v OS ZRSZ Nova Gorica, saj je namenjen tistim območjem, kjer imajo nadpovprečno stopnjo brezposelnosti);
- 7) program tisoč novih možnosti;
- 8) subvencioniranje zaposlitev - pomoč na domu, invalidi invalidom;
- 9) nadomestilo plače invalidu in težje zaposljivi osebi;
- 10) pospeševanje zaposlovanja za krajši delovni čas.

Javna dela – lokalno zaposlitveni programi:

- 11) lokalni zaposlitveni programi ;
- 12) javna dela.

Programi, namenjeni delodajalcem:

- 13) spodbujanje samozaposlovanja;
- 14) nadomestitev dela stroškov invalidskim podjetjem;
- 15) povračilo prispevkov delodajalcem.

Programi APZ, ki se izvajajo v OS ZRSZ Nova Gorica in so namenjeni mladim ter iskalcem prve zaposlitve, so:

➤ *PROGRAMI IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA*

Programi izobraževanja in usposabljanja so namenjeni pripravi brezposelnih oseb na zaposlitev, s čimer brezposelnim osebam omogočajo pridobitev novih znanj in spretnosti za uspešnejše konkuriranje na trgu dela. Ti programi so zelo učinkoviti in udeležencem resnično pomagajo pri iskanju zaposlitve. Programov na tem mestu ne bom obravnavala, saj bodo podrobneje predstavljeni v drugem delu diplomske naloge.

➤ *USPOSABLJANJE Z DELOM BREZ DELOVNEGA RAZMERJA*

Program je namenjen pospeševanju zaposlovanja in ponovni delovni integraciji oseb, katerih znanja in delovne izkušnje ne omogočajo neposredne zaposlitve ali ohranitve zaposlitve. V tem programu so ciljne skupine predvsem mladi do 26 let, ki po 6 mesecih prijave na Zavodu še niso dobili zaposlitve in dolgotrajno brezposelni. Tudi ta program bo podrobneje obravnavan v drugem delu diplomske naloge.

➤ *JAVNA DELA*

»Programi javnih del so eden od pomembnih instrumentov za preprečevanje posledic brezposelnosti. Globalni cilj javnih del so ustvariti nova delovna mesta in usposobiti brezposelne osebe za delo na teh delovnih mestih, preprečevati demoralizacijo brezposelnih, ohranjanje in razvijanje delovnih navad, znanj in veščin brezposelnih, zagotavljanje socialne varnosti brezposelnih in vzpodbujanje povpraševanja po delovni sili, vzpodbujanje k samozaposlovanju na podobnih delih, odpiranje novih tržnih niš in spodbujanje razvoja lokalnih skupnosti« (Letno poročilo OS ZRSZ Nova Gorica, 2002). Za marsikatero brezposelno osebo pomenijo javna dela edino možnost pridobitve minimalnih sredstev za preživetje in socialno varnost. Javna dela tudi povečujejo motivacijo in odgovornost brezposelnih oseb za lasten poklicni razvoj in zaposlitev.

Pri organiziranju javnih del sodelujejo ZRSZ, naročniki in izvajalci. Programi javnih del se lahko izvajajo v tistih dejavnostih, katerih cilj ni pridobivanje dobička in kadar z dejavnostjo, ki se izvaja v okviru javnih del, na trgu ne povzroča nelojalne konkurence. Naročniki in sofinancerji javnih del so običajno občine, ki na OS ZRSZ Nova Gorica sofinancirajo od 25% do 40% deleža plač udeležencev javnih del.

V javna dela se vključujejo naslednje ciljne skupine brezposelnih oseb (Letno poročilo OS ZRSZ Nova Gorica, 2002):

- dolgotrajno brezposelne osebe nad 1 leto prijavljene na Zavodu;
- brezposelne osebe starejše od 50 let;
- mladi do 26 let, ki so na Zavodu prijavljeni več kot 6 mesecev.

Vključitev v javno delo lahko traja največ eno leto in se lahko podaljša, če brezposelni osebi ni mogoče zagotoviti ustrezne ali primerne zaposlitve. Brezposelna oseba ima v času

vključitve v javno delo sklenjeno posebno vrsto delovnega razmerja za praviloma krajši delovni čas od polnega (do 30 ur tedensko oziroma so štiri dni tedensko) in ima pravico do plače za čas vključenosti v javno delo v višini izhodiščne plače tarifnega razreda po Splošni kolektivni pogodbi za gospodarstvo /negospodarstvo za delo, ki ga opravlja v javnem delu, povrnitve stroškov prevoza na delo z javnim prevoznim sredstvom, povrnitve stroškov prehrane, vključitev v program usposabljanja in izobraževanja v skladu z zaposlitvenim načrtom in pravico, da aktivno išče zaposlitev, bolniške odsotnosti, minimalnega letnega dopusta (koristijo ga enako kot redno zaposleni), porodniškega dopusta (velja enako kot za redno zaposlene), zagotovljeno varnost pri delu, lahko se prostovoljno dodatno zavaruje za čas do polnega delovnega časa, če je brezposelna oseba pred vključitvijo v javno delo prejela denarno nadomestilo ali denarno pomoč, ji ta pravica v času vključitve v javno delo miruje (Letno poročilo OS ZRSZ Nova Gorica, 2002).

Javna dela so torej instrument države za blažitev socialnih posledic odkrite brezposelnosti. Problem vidim predvsem v tem, da dajejo le začasno delovno silo določenim projektom. V večini primerov se namreč osebe po zaključku javnih del vračajo na Zavod in tako še naprej ostajajo brezposelne in čakajo na zaposlitev. Smiselno bi bilo povečati ali uvajati nove oblike finančne pomoči s strani Zavoda ali lokalne skupnosti za daljšo zaposlitev brezposelnih oseb pri izvajalcih, kjer se jim je opravljanje javnega dela izteklo. Marsikatera brezposelna oseba bi se, po mojem mnenju, odločila za podaljšanje zaposlitve pri določenem izvajalcu. Slednji pa nimajo dovolj sredstev za zaposlitev.

➤ *SPODBUJANJE SAMOZAPOSLOVANJA*

Osnovni namen ukrepa je razreševanje brezposelnosti s samozaposlitvijo in s tem odpiranja novih delovnih mest v malih podjetjih. Oseba, ki je potencialni bodoči podjetnik, pridobi osnovne informacije o možnostih samozaposlitve, o postopkih, potrebnih za realizacijo samozaposlitve in o dejavnikih, ki jih mora upoštevati pri vzpostavljanju samozaposlitvenega projekta. Samozaposlovanje je oblika zaposlitve, v kateri je običajno zaposlenih malo mladih, saj zahteva delovne izkušnje, poznavanje gospodarskih trendov, poslovnih partnerjev ter določen kapital, ki jih mladi po končanem šolanju oziroma na začetku delovne kariere nimajo.

➤ *POVRAČILA PRISPEVKOV DELODAJALCEM*

Država poskuša z različnimi finančnimi spodbudami uspodbuditi zaposlovanje nekaterih skupin brezposelnih, med katerimi so tudi iskalci prve zaposlitve, ki so brezposelni več kot 6 mesecev. Program je posebej usmerjen na mala podjetja kot prednostno ciljno skupino. Ta ukrep na OS ZRSZ Nova Gorica v letu 2002 ni imel ravno velikega vpliva na zaposlovanje mladih, saj je bilo v program vključenih le 5 iskalcev prve zaposlitve.

Vsi omenjeni programi in ukrepi aktivne politike zaposlovanja so se v devetdesetih letih oblikovali kot odziv na potrebe, ki so nastajale na trgu delovne sile v času hitrih sprememb in so pozitivno vplivali na zaposlitveni položaj mladih. Ker se izobraževalni sistem ne more tako hitro odzivati, izobrazba pa postaja vse bolj pomembna, takšni programi pogosto nadomestijo primanjkljaj. Ne glede na trenutne razmere na trgu delovne sile, so se in se bodo mladi vedno srečevali s težavami, ki so povezane s prvim vstopom na trg delovne sile, zato imajo ukrepi na področju zaposlovanja mladih še toliko večji pomen in bodo tudi v naprej potrebni.

4. PROBLEMATIKA BREZPOSELNOSTI MLADIH V GORIŠKI REGIJI

4.1. Registrirana brezposelnost v Območni službi ZRSZ Nova Gorica

Brezposelnost v nekem določenem obdobju ali na določen dan merimo s stopnjo brezposelnosti. Stopnja brezposelnosti je odstotni delež brezposelnih oseb v delovno aktivnem prebivalstvu. Stopnjo registrirane brezposelnosti izračunava (in uradno objavlja) Statistični urad Republike Slovenije (SURŠ) na podlagi podatkov o številu brezposelnih oseb in delovno aktivnih prebivalcev. Stopnje so izračunane za nivo območnih služb in upravnih enot ter občin.

TABELA 3: Stopnja registrirane brezposelnosti na dan 31.12. v OS ZRSZ Nova Gorica od leta 1998 do 2003

Upravna enota	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ajdovščina	8,3	6,9	6	6	5,8	6,1
Nova Gorica	8,6	7	6,3	6,2	6,2	7,6
Tolmin	12	8,2	7,2	6,8	8,5	8,6
Regija	9,2	7,2	6,4	6,3	6,6	7,5

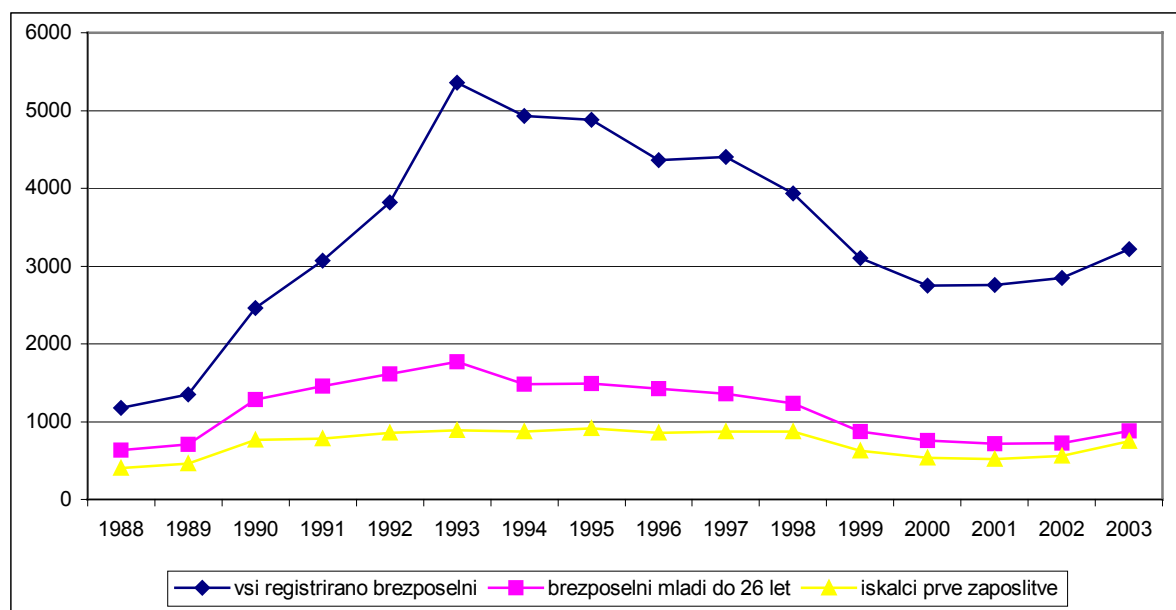
Vir: Letno poročilo OS ZRSZ Nova Gorica, 2002, Poročilo OS ZRSZ Nova Gorica, december 2003

Stopnja registrirane brezposelnosti se je v letu 2003 v primerjavi s predhodnim letom povečala v vseh upravnih enotah (v nadaljevanju UE) OS ZRSZ Nova Gorica. Najbolj se je stopnja povečala ravno v UE Nova Gorica, in sicer za 1,4 odstotne točke ter je konec leta znašala 7,6%. Najvišjo stopnjo registrirane brezposelnosti beležijo v UE Tolmin (8,6%), najnižjo pa v UE Ajdovščina (6,1%). Od leta 1998 je v OS ZRSZ Nova Gorica opazen trend zniževanja stopnje registrirane brezposelnosti. Padec stopnje registrirane brezposelnosti med leti 1998 in 1999 je posledica ostrejših pravil za pridobitev uradnega statusa in čiščenja evidenc. Leta 2002 je stopnja zopet pričela naraščati (v primerjavi s predhodnim letom za 0,3 odstotne točke), v letu 2003 narasla še za dodatne 0,9 odstotne točke in konec decembra znašala 7,5%. Kljub omenjenemu naraščanju je stopnja registrirane brezposelnosti v OS

ZRSZ Nova Gorica še vedno najnižja v državi. To bi lahko delno pripisali tudi dejstvu, da se velik del visoko izobraženih mladih zaposluje izven območja Goriške regije.

Spodnja slika prikazuje gibanje števila vseh registrirano brezposelnih oseb, brezposelnih mladih in iskalcev prve zaposlitve v OS ZRSZ Nova Gorica od leta 1988 do leta 2003. Leta 1988 je bilo v OS ZRSZ Nova Gorica 1173 registrirano brezposelnih oseb. Med leti 1988 in 1993 je brezposelnost hitro naraščala, predvsem zaradi krize družbenega in gospodarskega sistema (stečajni podjetji, majhne možnosti novega zaposlovanja). Po letu 1993 sta v OS ZRSZ Nova Gorica prestrukturiranje gospodarstva in s tem povezanimi spremembami strukture povpraševanja po delovni sili povzročili konstantno upadanje števila registrirano brezposelnih vse do leta 2000, ko je število brezposelnih oseb znašalo 2751. Od leta 2001 je v OS ZRSZ Nova Gorica zopet opazen trend naraščanja števila brezposelnih, ki je konec decembra 2003 znašalo 3220 oseb. Zanimiv je tudi podatek, da je »med vsemi OS v Sloveniji leta 2003 število brezposelnih oseb v primerjavi s predhodnim letom najbolj poraslo ravno v OS ZRSZ Nova Gorica (za 13,1%), najbolj zmanjšalo pa v OS ZRSZ Maribor (-12,1%)« (Poročilo ZRSZ december 2003, 2004).

Grafikon 1: Gibanje števila vseh registrirano brezposelnih oseb, brezposelnih mladih in iskalcev prve zaposlitve v OS ZRSZ Nova Gorica od leta 1988 do 2003

Vir: Letna poročila OS ZRSZ Nova Gorica, Poročilo OS ZRSZ Nova Gorica, december 2003

V letu 1988 je bilo med vsemi registrirano brezposelnimi v OS ZRSZ Nova Gorica 635 (54,1%) mladih, ki še niso dopolnili 26 let. Konec osemdesetih so mladi glede na ostale kategorije brezposelnih oseb predstavljali najvišji delež zaradi trajnosti zaposlitve oziroma polne varnosti, zaradi katere je bilo na začetku v zaposlitev težje vstopiti. S poglobljanjem gospodarske krize in večanjem števila brezposelnih je tudi njihovo število hitro naraščalo in leta 1993 doseglo maksimalno rast – 1771 brezposelnih mladih. »Takrat so prevladovala zaposlitve za nedoločen čas, fluktuacija zaposlenih je bila majhna, delodajalci pa so dajali prednost že izoblikovanim delavcem z delovnimi izkušnjami« (Trbanc, Verša, 2002:354). Po tem letu se je število mladih brezposelnih zmanjševalo, leta 2002 in 2003 pa je opazen ponoven porast.

Podobno se je spreminjalo tudi število iskalcev prve zaposlitve v OS ZRSZ Nova Gorica. Njihovo število je doseglo vrh leta 1995 s 917 osebami oziroma 18,8% od vseh registrirano brezposelnih. Nato se je število začelo zmanjševati, kar je predvsem posledica padanja natalitete in staranja prebivalstva na eni ter podaljševanje izobraževanja na drugi strani. Po letu 2001 je opazen porast števila brezposelnih iskalcev prve zaposlitve in konec leta 2003 beležimo 745 oziroma 23,1% med vsemi brezposelnimi osebami.

Tabela 4: Značilne skupine registrirano brezposelnih oseb konec leta 2003 v OS ZRSZ Nova Gorica

Upravna enota	Vsi (število) registrirano brezposelni	Od vseh delež posameznih kategorij (v%)							
		Ženske	Iščejo prvo zaposlitev	Stari do 26	Trajno presežni delavci in stečajniki	Dolgotrajno brezposelni	Stari od 40 do 50	Stari nad 50	Stari od 15 do 24
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ajdovščina	630	47,1	27,6	34,4	17,1	38,6	15,2	17,3	30,0
N. Gorica	1874	51,0	22,9	26,5	19,5	38,7	22,5	20,0	23,2
Tolmin	716	43,3	19,8	22,9	23,2	53,8	23,2	25,4	18,4
SKUPAJ	3220	48,5	23,1	27,2	19,8	42,0	21,2	20,7	23,4
Slovenija	95993	52,4	25,5	26,9	20	46	22,2	20,8	19,9

Vir: Poročilo OS ZRSZ Nova Gorica, december 2003, Poročilo ZRSZ december 2003, 2004

»V januarju 2003 se je brezposelnost v primerjavi z decembrom 2002 precej povečala, v naslednjih mesecih je opazen rahel trend padanja števila brezposelnih. Od julija do oktobra je

število registrirano brezposelnih ponovno naraščalo (priliv šolnikov v juliju, presežnih delavcev v juliju in avgustu, iskalcev prve zaposlitve v septembru in oktobru). Zaskrbljujoč je predvsem povečan delež brezposelnih mladih, ki še niso dopolnili 26 let. Ta delež je višji od tistega konec decembra 2002 za 1,7 odstotne točke ter višji od slovenskega povprečja (26,9%). Do povečanja prihaja v zadnjih mesecih leta zaradi novih prilivov iskalcev prve zaposlitve. Večina mladih je bila prijavljena na UE Nova Gorica (496), sledi UE Ajdovščina (217) in UE Tolmin (164)« (Poročilo OS ZRSZ Nova Gorica, december 2003).

Največji porast je opazen ravno pri iskalcih prve zaposlitve. Recesija na tem območju se odraža tudi v manjšem zaposlovanju nove delovne sile, kar vpliva na večanje deleža iskalcev prve zaposlitve. Ta delež v zadnjih dveh letih konstantno narašča. V letu 2003 je zaradi visokega priliva delež iskalcev prve zaposlitve (23,1%) kar za 25% višji kot v enakem obdobju lani. Problem je v tem, da mladi ne najdejo pravih služb, tudi če prihaja do upokojevanja (t.i. nadomestitveno povpraševanje), kar je posledica zaukazanega krčenja delovnih mest v javnem sektorju in postopnem ukinjanju instituta pripravništva.

Na podlagi predstavljenih podatkov lahko sklepamo, da se Goriška regija v zadnjih dveh letih sooča z naraščanjem stopnje brezposelnosti. Med brezposelnimi so najbolj problematične naslednje skupine: dolgotrajno brezposelni, starejši, mladi, ki še niso dopolnili 26 let, iskalci prve zaposlitve, brezposelni z nizkimi stopnjami izobrazbe, invalidi. V OS ZRSZ Nova Gorica je leta 2003 največji delež predstavljal ravno delež dolgotrajno brezposelnih (42%). To ne velja samo za Goriško regijo, pač pa je podobno tudi v drugih regijah po Sloveniji. V nadaljevanju diplomske naloge se bom osredotočila še na strukturne značilnosti brezposelnosti mladih in iskalcev prve zaposlitve v OS ZRSZ Nova Gorica.

4.2. Priliv mladih v brezposelnost in odliv v zaposlitev

Dotok mladih na trg delovne sile je velik in konstanten, zato ga trg dela težko takoj vsrka. Priliv iskalcev prve zaposlitve predstavlja najpomembnejšo in najštevilčnejšo kategorijo v prilivu v brezposelnost. Kljub naraščajočim potrebam in zaposlitvam v OS ZRSZ Nova Gorica se število brezposelnih iskalcev prve zaposlitve povečuje, kar je posledica razkoraka

med njihovim prilivom v brezposelnost in odlivom v zaposlitev (v letu 2002 za 275 oseb in v letu 2003 za 484 oseb). Iskalci prve zaposlitve so torej ena najbolj težavnih kategorij, saj kljub novemu znanju, ki ga prinašajo po končanem izobraževanju, težko najdejo zaposlitev. Problem predstavlja to, da nimajo delovnih izkušenj in izkušenj z iskanjem zaposlitve, poleg tega pa je naš izobraževalni sistem neustrezen in pogosto ne sledi spremembam v strukturi povpraševanja po delovni sili, ki jih narekujejo spremembe v gospodarstvu.

Tabela 5: Priliv iskalcev prve zaposlitve v registrirano brezposelnost v OS ZRSZ Nova Gorica od leta 1999 do 2003

	1999	delež	2000	delež	2001	delež	2002	delež	2003	delež
Priliv v evidenco BO	2776	100	2606	100	2738	100	3099	100	3250	100
Od tega iskalci prve zaposl.	797	28,7	719	27,6	720	26,3	707	22,8	884	27,2

Vir: Letno poročilo OS ZRSZ Nova Gorica, 2002, Poročilo OS ZRSZ Nova Gorica, december 2003

V letu 2003 se je v brezposelnost prijavilo 3250 oseb, kar je 4,9% (151 oseb) več v primerjavi s predhodnim letom. Od tega je bilo največ brezposelnih po izteku delovnega razmerja za določen čas (4,2% manj kot v letu 2002), sledijo iskalci prve zaposlitve, saj jih je bilo kar 884, 25% več kot v letu 2002. To je posledica prenehanja obveznosti služenja vojaškega roka in strožjega nadzora MDDSZ nad evidenco v študentskih servisih.

Tabela 6: Priliv iskalcev prve zaposlitve v registrirano brezposelnost v OS ZRSZ Nova Gorica po stopnji izobrazbe za leti 2002 in 2003

	priliv 2002	priliv 2003
I.	182	319
II.	20	15
III.	4	0
IV.	117	154
V.	249	264
VI.	12	6
VII.+	134	127

Vir: OS ZRSZ Nova Gorica, interna baza podatkov

Glede na izobrazbeno strukturo je bil v letu 2003 največji priliv brezposelnih iskalcev prve zaposlitve s I. stopnjo (319), sledijo osebe s V. stopnjo izobrazbe (264) ter IV. stopnjo strokovne izobrazbe (154). V primerjavi z letom 2002 je opazen porast iskalcev prve

zaposlitve s IV. in V. stopnjo izobrazbe, najbolj pa izstopajo tisti s I. stopnjo, saj jih je bilo v prilivu v primerjavi s predhodnim letom več za 137 oseb. Priliv tistih s končano višjo oziroma visoko šolo se je v letu 2003 zmanjšal.

Najmočnejši meseci, glede na obseg priliva, so oktober, september, november in januar, na kar vpliva predvsem prijavljanje prvih iskalcev zaposlitve po zaključenem šolanju v septembru in oktobru ter prenehanje zaposlitev v javnih delih v januarju.

»Tudi na področju celotne Slovenije se je v primerjavi z letom 2002 povečal priliv iskalcev prve zaposlitve, in sicer za 18,7%« (Poročilo ZRSZ december 2003, 2004). Če stanje priliva iskalcev prve zaposlitve v OS ZRSZ Nova Gorica primerjamo s stanjem v Sloveniji ugotovimo, da je OS ZRSZ Nova Gorica še vedno nad slovenskim povprečjem, ki je konec leta znašal 27%. Zgornji podatki kažejo, da izobraževanje danes še ne zagotavlja hitre zaposlitve.

Tabela 7: Odliv iskalcev prve zaposlitve v zaposlenost v OS ZRSZ Nova Gorica od leta 1999 do 2003

	1999	delež	2000	delež	2001	delež	2002	delež	2003	delež
Odliv v zaposlitev	2418	100	2070	100	1843	100	3005	100	2878	100
Od tega vključeni v prvo zap.	644	26,6	544	26,3	471	25,6	432	14,4	400	13,9

Vir: Letna poročila OS ZRSZ Nova Gorica, Poročilo OS ZRSZ Nova Gorica december 2003, 2004

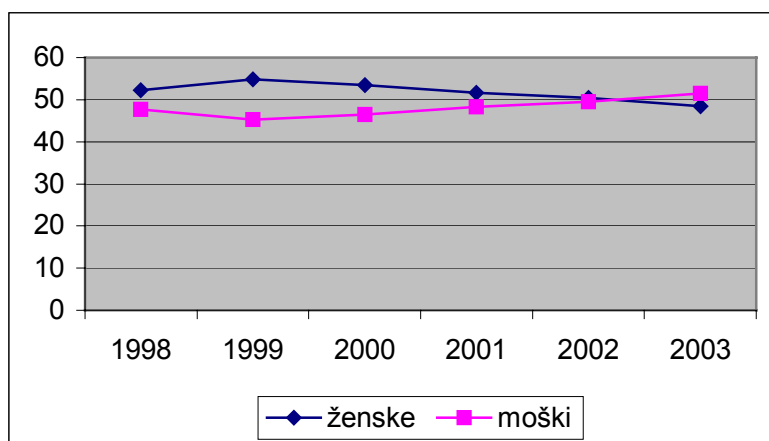
V letu 2003 je odliv brezposelnih znašal 2878 oseb, kar je 4,2% manj kot v predhodnem obdobju. Preko 23% vseh zaposlitev oseb iz evidence Zavoda je bilo prvih zaposlitev. Število teh zaposlitev je bilo za 7,4% manjše v primerjavi z letom 2002.

Pred letom 1997 je bil odliv tistih, ki so bili vključeni v prvo zaposlitev, bistveno večji od današnjega. Na OS ZRSZ Nova Gorica pravijo, da se je do omenjenega leta izvajal program sofinanciranja pripravništva. To je bil program aktivne politike zaposlovanja, ki je mladim, strokovno usposobljenim iskalcem prve zaposlitve dal prve in njihovi izobrazbi ustrezne izkušnje. Program so leta 1997 ukinili, ker ni izpolnil vseh pričakovanj, poleg tega pa so tudi ugotovili, da se je velik delež omenjenih pripravnikov po končanem pripravništvu vrnil na Zavod.

4.3. Spolna struktura mladih brezposelnih

Ko primerjamo delež brezposelnih žensk v obdobju od leta 1998 do leta 2003 ugotovimo, da njihov delež v OS ZRSZ Nova Gorica konstantno upada, čeprav je do leta 2002 vedno znašal več kot 50%. Leta 2003 beležimo tudi zmanjšanje deleža brezposelnih žensk, posebnost tega leta pa je, da je delež brezposelnih žensk prvič padel pod 50% (48,5%) in je bilo letos prvič v evidenci več brezposelnih moških kot žensk. Z manj kot 50% deležem brezposelnih žensk se na območju Slovenije lahko primerja le še OS ZRSZ Murska Sobota, in sicer z 45,1%. V Sloveniji je konec leta 2003 znašal delež brezposelnih žensk med vsemi registriranimi brezposelnimi 52,4% (Poročilo ZRSZ december 2003, 2004).

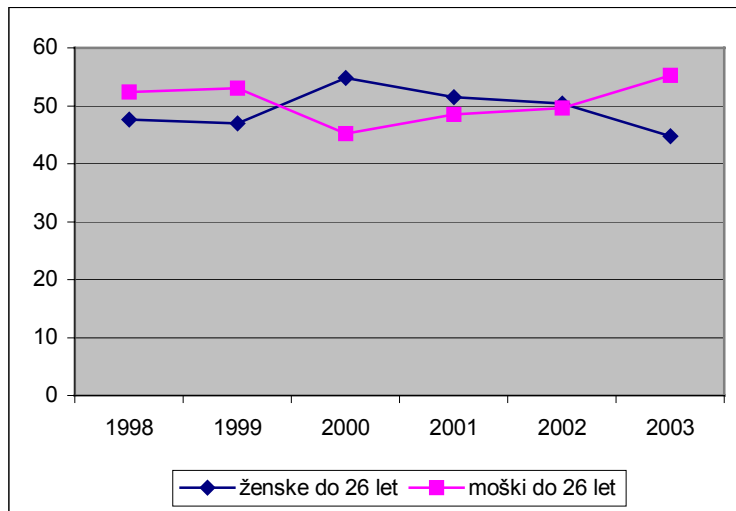
Grafikon 2: Delež žensk in moških med registrirano brezposelnimi v OS ZRSZ Nova Gorica od leta 1998 do 2003

Vir: OS ZRSZ Nova Gorica, interna baza podatkov

Primerjava deleža žensk, starih do 26 let, med vsemi brezposelnimi mladimi, starimi do 26 let v opazovanem obdobju, kaže, da so razlike manjše kot pri deležu vseh registriranih brezposelnih ženskah v istem obdobju. Do leta 1999 je delež upadal (povprečno 47%), leta 2000 je opazen porast (54,8%), nato pa konstantno upadanje do leta 2003, ko je se je delež spet spustil pod 50% in ob koncu leta znašal 44,8%.

Grafikon 3: Delež žensk in moških starih do 26 let med registrirano brezposelnimi v OS ZRSZ Nova Gorica od leta 1998 do 2003

Vir: OS ZRSZ Nova Gorica, interna baza podatkov

Vzroki, da je bil delež brezposelnih žensk med mladimi toliko let večji od deleža moških, so različni. Ženske v tej starosti velikokrat ustvarjajo družino, zato delodajalci med enako usposobljenimi kandidati za delovno mesto raje izberejo moškega. A vendar so nekateri delodajalci, po mojem mnenju predvsem delodajalke, tudi drugačnega mnenja. Direktorica agencije Formatis, ga. Mojca Randl, je mnenja, da »želja po ustvarjanju družine ni slabost pri zaposlovanju mladih. To je povsem običajna želja, novo obdobje v življenju, zato jo podpiram, vendar se pred tem pogovorim z zaposlenimi in sodelavci ter jih poskušam pripraviti na novosti. Danes so se mejne letnice, ko se ljudje odločajo za družino, zvišale na trideset let ali več, kar se mi zdi prav, saj imajo takrat posamezniki že veliko več izkušenj in so sposobni združiti kariero in družino« (Randl v Bandur, 2003, 13).

Na mlade ženske torej brezposelnost vpliva drugače kot na moške vrstnike. Za ženske tudi velja, da so geografsko in poklicno manj mobilna, imajo v povprečju slabšo izobrazbo ter so pri delodajalcih v primerjavi z moško delovno silo bolj diskriminirana zaradi večjih stroškov, povezanih s porodniškimi dopusti, pogostejšimi bolniškimi itd. (Glej Priher, 1994:53).

4.4. Izobrazbena struktura mladih brezposelnih

Izobraževanje kot načrtna in sistematična dejavnost z vzgojnim namenom in namenom po izpopolnjevanju znanja ima veliko vlogo v politiki zaposlovanja. Je odločujoč dejavnik kakovosti ponudbe dela, ki se v delovnih procesih srečuje s povpraševanjem po ustreznem znanju in sposobnostih, ki jih narekujejo nove tehnologije. Tako kot v vseh državah članicah Evropske unije se tudi v naši družbi kot prednostna naloga pojavlja dvigovanje izobrazbene ravni prebivalstva.

Tabela 8: Izobrazbena struktura brezposelnih oseb v OS ZRSZ Nova Gorica konec leta 2003

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VSI
število	1.120	138	37	768	831	80	246	3220
delež	34,8	4,3	1,1	23,9	25,8	2,5	7,6	100,0

Vir: Poročilo OS ZRSZ Nova Gorica december 2003, 2004

V primerjavi obdobja leta 2002 se je izobrazbena struktura brezposelnih leta 2003 v OS ZRSZ Nova Gorica izboljšala. »Med brezposelnimi osebami prevladujejo osebe s I., IV. in V. stopnjo izobrazbe. Brez izobrazbe je kar 39,1% brezposelnih oseb, kar je za 0,5 odstotne točke manj kot konec leta 2002. Med njimi prevladujejo osebe starejše od 50 let« (Poročilo OS ZRSZ Nova Gorica december 2003, 2004). Drugačno je stanje pri mladih in iskalcih prve zaposlitve, saj se je letos opazno povečalo število brezposelnih s I. stopnjo ter tistih s VI. in VII. stopnjo izobrazbe.

Možnosti za zaposlovanje ljudi, ki nimajo ustreznih spričeval in diplom, se vedno bolj krčijo, saj nekatere tradicionalne alternativne poti poklicne mobilnosti, kot so delovne izkušnje, vse bolj izgubljajo svoj pomen. Obstoječi neustrezno kvalificirani delovni sili se vsako leto pridružijo še osipniki iz mladinskega izobraževanja. Ta segment delovne sile se vse bolj kopiči v brezposelnosti ali na sekundarnem trgu delovne sile in je praktično izključen iz konkurence za delovna mesta na primarnem trgu (Ivančič, 2000:7).

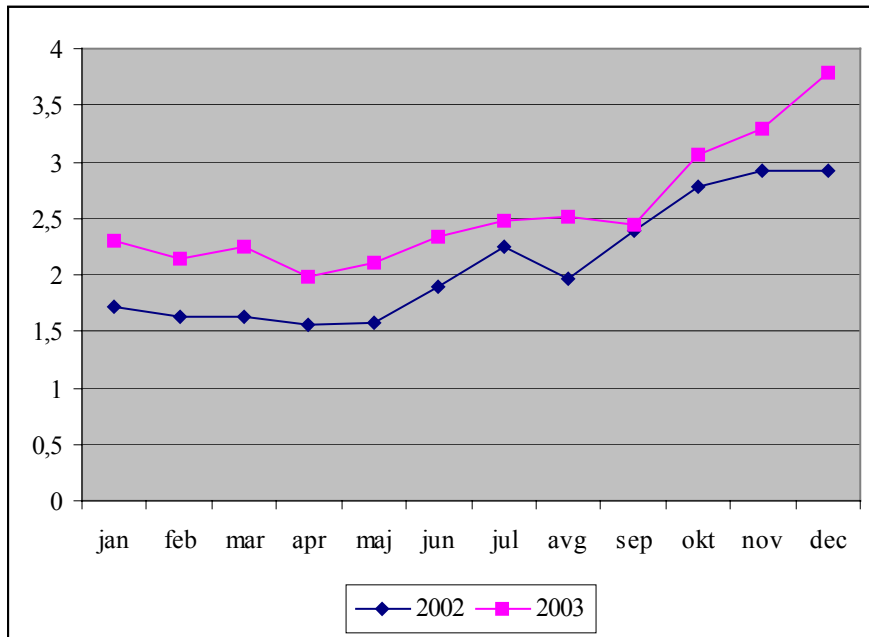
Tabela 9: Brezposelne osebe stare od 15 do 24 let po stopnji izobrazbe v OS ZRSZ Nova Gorica od leta 1998 do leta 2003

Stopnja izobrazbe	1998	1999	2000	2001	2002	2003
I.	311	238	215	213	203	273
II.	60	48	37	27	24	43
III.	2	1	1	0	3	1
IV.	432	237	218	190	188	221
V.	214	169	191	164	173	196
VI.	3	0	1	1	2	0
VII.+	0	2	10	15	15	21
Skupaj	1022	695	673	610	608	755

Vir: OS ZRSZ Nova Gorica, interna baza podatkov

Tabela 9, ki prikazuje izobrazbeno strukturo mladih, daje vedeti, da se je izobrazbena struktura brezposelnih mladih v obravnavanem obdobju spremenila (za to analizo sem dobila na Zavodu le podatke za mlade od 15 do 24 let). Med njimi še posebej izrazito izstopa visok delež tistih z nedokončano ali končano osnovno šolo, čeprav je do leta 2002 viden trend upadanja brezposelnosti mladih s I. oziroma II. stopnjo izobrazbe. Leta 2003 se je delež obeh znatno povečal. Tako je bilo konec leta 2003 odstotkovno (41,8%) največ brezposelnih mladih brez temeljne poklicne izobrazbe oziroma neustreznimi poklicnimi znanji. Sledijo jim tisti s IV. in V. stopnjo izobrazbe. V zadnjih letih pa se konstantno povečuje delež mladih do 24 let s VII. in VIII. stopnjo izobrazbe in je konec leta 2003 znašal 2,8%. Podobno velja tudi za iskalce prve zaposlitve (glej grafikon 4), kar ni v skladu z zahtevo po čim boljšem izkoriščanju (že obstoječega) znanja.

Grafikon 4: Gibanje deleža brezposelnih iskalcev prve zaposlitve z višjo in visoko izobrazbo na OS ZRSZ Nova Gorica za leti 2002 in 2003

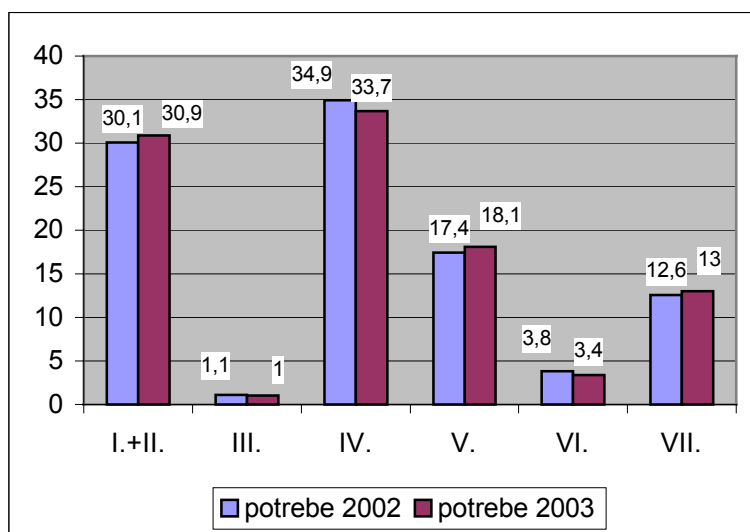

Vir: OS ZRSZ Nova Gorica, interna baza podatkov

4.4.1. Stran povpraševanja v Območni Službi ZRSZ Nova Gorica

V nadaljevanju bo predstavljena stran povpraševanja v Goriški regiji. V letu 2003 so delodajalci prijavili 6524 potreb, od tega 6335 (97,1%) po delavcih in 189 po pripravnikih. Večina potreb je bila novih (75,2%), 15,3% je bilo nadomestnih, najmanj pa je bilo sezonskih potreb (9,5%). V primerjavi z enakim obdobjem lani se je obseg prijavljenih potreb povečal za 13,4%. Med vsemi potrebami je bilo v tem obdobju 24,3% potreb za nedoločen čas, kar je 2,8 indeksne točke več kot v enakem obdobju lani. Treba je omeniti, da večje število potreb po delavcih ne pomeni dejansko povečanega povpraševanja po delavcih, temveč gre velikokrat za sklenitev nove pogodbe o zaposlitvi z že zaposlenim delavcem (zaradi prijave na ZRSZ je potrebna nova prijava potrebe po delavcu).

Grafikon 5: Struktura prijavljenih potreb po delavcih in pripravnikih po poklicni oziroma strokovni izobrazbi v OS ZRSZ Nova Gorica v letih 2002 in 2003

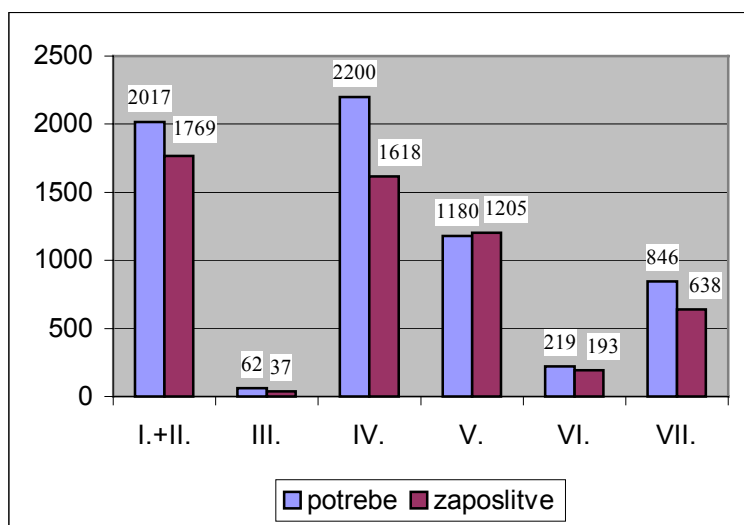
Vir: Poročilo OS ZRSZ Nova Gorica december 2003, 2004

V strukturi potreb prevladujejo potrebe po IV. stopnji izobrazbe, iz leta v leto pa se povečujejo potrebe po V. in VII. stopnji izobrazbe.

Na omenjenem območju je večje število potreb in relativno majhno število brezposelnih oseb, na primer med natakarji, kuharji, oblikovalci kovin, zidarji, mizarji, inženirji strojništva, računalništva in informatike, profesorji razrednega pouka in angleščine ter pravniki. Na ponudbeni strani je veliko prodajalcev, gimnazijskih maturantov, frizerjev, lesarskih, upravnih in poslovnih tehnikov ter administratorjev. Na višji in visoki stopnji izobrazbe težje dobijo delo organizatorji dela, socialni delavci, upravni delavci, politologi in komunikologi (OS ZRSZ Nova Gorica, interna baza podatkov).

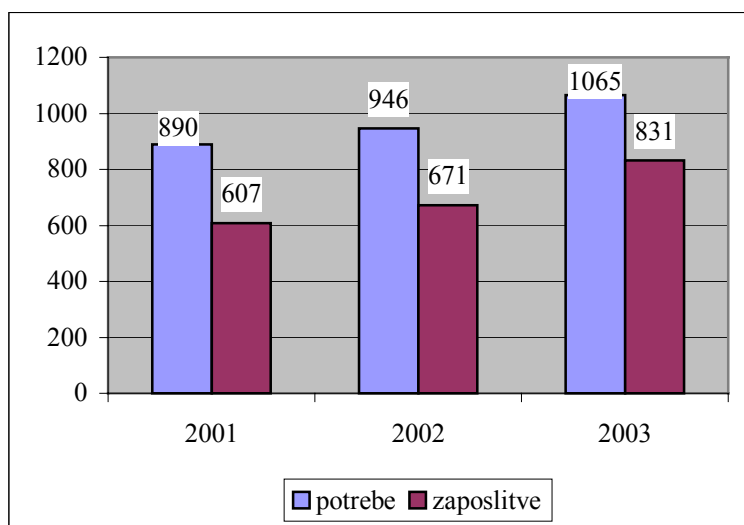
Grafikon 6 : Število prijavljenih in kritih potreb po delavcih in pripravnikih po poklicni in strokovni izobrazbi v OS ZRSZ Nova Gorica za leto 2003

Vir: Poročilo OS ZRSZ Nova Gorica december 2003, 2004

V letu 2003 so delodajalci realizirali 5460 zaposlitev, od tega 97% delavcev in 3% pripravnikov. Za določen čas je bilo realiziranih 77,3% vseh zaposlitev. Obseg realiziranih zaposlitev v letu 2003 je bil za 15,1% višji od obsega realiziranih zaposlitev v enakem obdobju lani. Obseg realiziranih zaposlitev v letu 2003 pomeni 83,7% kritje vseh prijavljenih potreb po delavcih. Iz grafov lahko sklepamo, da se izobrazbena struktura realiziranih zaposlitev nekoliko razlikuje od izobrazbene strukture prijavljenih potreb. Delodajalci so glede na prijavljene potrebe zaposlili več oseb s I. in V. stopnjo izobrazbe, precej manj pa s IV. stopnjo izobrazbe.

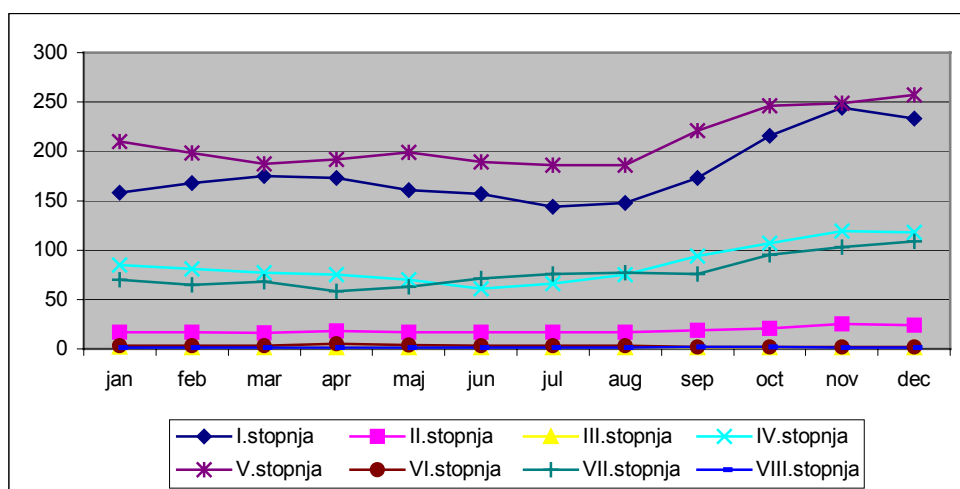
Grafikon 7: Potrebe in zaposlitve oseb z višjo in visoko stopnjo izobrazbe v OS ZRSZ Nova Gorica v letih 2001, 2002 in 2003

Vir: OS ZRSZ Nova Gorica, interna baza podatkov

Število potreb po višji in visoki stopnji izobrazbe narašča, kar je razvidno iz zgornjega grafa. Kljub naraščajočim potrebam in zaposlitvam se število brezposelnih z višjo in visoko izobrazbo povečuje iz leta v leto, kar je posledica razkoraka med prilivom v brezposelnost in odlivom v zaposlitev, čeprav se odliv iz evidence zaradi zaposlitev povečuje.

Grafikon 8: Brezposelnost iskalcev prve zaposlitve po mesecih in stopnji izobrazbe v OS ZRSZ Nova Gorica v letu 2003

Vir: OS ZRSZ Nova Gorica, interna baza podatkov

Grafikon 8 prikazuje gibanje brezposelnosti iskalcev prve zaposlitve po stopnji izobrazbe od 1.1.2003 do 31.12.2003 v OS ZRSZ Nova Gorica. Od januarja do avgusta je skoraj pri vseh stopnjah izobrazbe opazen upad števila brezposelnih iskalcev prva zaposlitve, medtem ko se po septembru začne hiter porast in doseže vrhunec meseca decembra skoraj na vseh stopnjah.

Zanimiv je podatek, ki ga navajata Trbanc in Verša, da je »povprečna doba brezposelnih prvih iskalcev zaposlitve povprečno 10 mesecev za tiste z najvišjo izobrazbo, za tiste z najnižjo pa kar 2 leti in 10 mesecev« (Trbanc, Verša, 2002:355). Od tod je zanimivo pogledati strukturo mladih brezposelnih oseb po trajanju brezposelnosti.

4.5. Trajanje brezposelnosti mladih

Konec decembra 2003 je povprečna čakalna doba na zaposlitev v OS ZRSZ Nova Gorica znašala skoraj 20,3 mesece, kar je dobre tri mesece manj kot konec decembra 2002. »Ženske čakajo na zaposlitev v povprečju dva meseca več kot moški. Povprečno čakalno dobo na zaposlitev podaljšujejo predvsem starejše osebe z nižjimi stopnjami izobrazbe z zdravstvenimi ali drugimi omejitvami, kar povzroča njihovo nezaposljivost in dolgotrajno brezposelnost« (Poročilo OS ZRSZ Nova Gorica december 2003, 2004). Vedno večji delež težje zaposljivih oseb med brezposelnimi vpliva na povprečno trajanje brezposelnosti. Med dolgotrajno brezposelne osebe štejemo tiste, ki so brezposelne več kot eno leto. Dolgotrajna brezposelnost je eden osrednjih in najtežjih problemov na trgu delovne sile, saj pri posamezniku vodi do izgube motivacije in sposobnosti za iskanje zaposlitve, k zmanjšanju delovnih zmožnosti, upadu konkurenčnosti brezposelne osebe, da brezposelni postajajo manj zanimivi tudi za delodajalce. »Višji kot je ta delež, kritičnejša je sama stopnja, saj je večje tudi t.i. trdo jedro brezposelnih, ki sčasoma postajajo vse težje zaposljivi in se v resnici selijo med neaktivne. Za njih je vse manj realnih možnosti, da iz brezposelnosti preidejo v delovno aktivnost« (Pirher, 1994:55).

Tabela 10: Povprečno trajanje brezposelnosti oseb, ki čakajo na zaposlitev in iskalcev prve zaposlitve v OS ZRSZ Nova Gorica na dan 31. december od leta 2000 do 2003

	Število brezposelnih oseb	Delež	Povprečno trajanje brezposelnih oseb, ki čakajo na zapos.	Iskalci prve zaposlitve	Delež	Povprečno trajanje brezposelnosti iskalcev prve zapos.
2000	2751	100	2 L, 7m, 2d	539	19,6	1L, 1m, 24d
2001	2754	100	2L, 5m, 25d	521	18,9	12m, 1d
2002	2848	100	1L, 11m, 17d	560	19,7	11m, 15d
2003	3220	100	1L, 8m, 8d	745	23,1	9m, 6d

Vir: OS ZRSZ Nova Gorica, interna baza podatkov

Kot je razvidno iz zgornje tabele se pri brezposelnih in pri brezposelnih iskalcih prve zaposlitve čas trajanja brezposelnosti po letu 2000 znižuje. Pri brezposelnih se je čas čakanja na zaposlitev zmanjšal kar za 10 mesecev in 22 dni, medtem ko se je pri brezposelnih iskalcih prve zaposlitve od leta 2000 do leta 2003 znižala čakalna doba za 4 mesece in 22 dni. Osnovni problem iskalcev prve zaposlitve po končanem šolanju je, da so skoraj brez delovnih izkušenj, zato težko kandidirajo na razpisih za prosta delovna mesta pri katerih delodajalci zastavljajo delovne izkušnje kot enega od osnovnih pogojev za zaposlitev. Mladi so tudi brez izkušenj pri iskanju zaposlitve, zato potrebujejo kar nekaj časa, preden jo najdejo. Pri brezposelnosti ni najbolj zaskrbljujoča visoka stopnja brezposelnih mladih, ampak njeno trajanje, posebno, če je dolgotrajno.

»Strokovnjaki opozarjajo še na eno značilnost mladinske brezposelnosti. Tudi med mladimi brezposelnost namreč ni enakomerno porazdeljena, ampak se že med njimi pojavlja težko zaposljiv del mladine, ki nosi največje breme brezposelnosti, ki čaka na zaposlitev preko šest mesecev in se poleg tega nenehno vrača med brezposelne« (Drobnič, 1984: 210).

Na (dolgotrajno) brezposelnost mladih vpliva tudi (neustrezna) stopnja izobrazbe, ki jo dosežejo pred prihodom na trg delovne sile. Pomembnost izobrazbe lahko razberemo iz podatkov o čakalni dobi iskalcev prve zaposlitve (glej tabelo 11).

Povprečna čakalna doba brezposelnih oseb konec decembra 2002 je bila na OS ZRSZ Nova Gorica 1 leto, 11 mesecev in 17 dni, konec leta 2003 pa 1 leto, 8 mesecev in 8 dni. V nadaljevanju bo prikazan pregled povprečne čakalne dobe brezposelnih oseb po stopnjah

izobrazbe na OS ZRSZ Nova Gorica konec oktobra 2003 (OS ZRSZ Nova Gorica, interna baza podatkov):

- I. stopnja: 2 leti, 3 meseci, 3 dni;
- II. stopnja: 1 leto, 8 mesecev, 10 dni;
- III. stopnja: 2 leti, 8 mesecev, 8 dni;
- IV. stopnja: 1 leto, 6 mesecev, 29 dni;
- V. stopnja: 1 leto, 4 mesecev, 6 dni;
- VI. stopnja: 2 leti, 1 mesec, 10 dni (od tega iskalci prve zaposlitve 1 leto in 21 dni);
- VII. stopnja: 9 mesecev, 20 dni (od tega iskalci prve zaposlitve 8 mesecev in 22 dni).

Čas brezposelnosti je najkrajši ravno pri osebah s VII. stopnjo izobrazbe. Na splošno ugotavljajo, da s stopnjo izobrazbe naraščajo tudi zaposlitvene možnosti, kar je lepo razvidno pri nižanju čakalne dobe od IV. stopnje naprej. Izjema so osebe s VI. stopnjo, kjer je povpraševanje delodajalcev majhno. Ocenjujejo, da je to posledica spremembe šolskega sistema (OS ZRSZ Nova Gorica, interna baza podatkov).

Tabela 11: Pregled čakalne dobe vseh brezposelnih oseb na VII. stopnji izobrazbe in iskalcev prve zaposlitve na VII. stopnji izobrazbe v OS ZRSZ Nova Gorica po mesecih

	BO na VII.+ stopnji izobrazbe	od tega iskalcev prve zaposlitve
Do 3 mesece	83	42
3 – 6 mesecev	31	7
6 – 9 mesecev	33	16
9 – 12 mesecev	19	7
1- 2 leti	45	18
2 – 3 leta	12	4
nad 3 leta	8	3

Vir: OS ZRSZ Nova Gorica, interna baza podatkov, oktober 2003

Pri brezposelnih osebah s VII. stopnjo, ki so prijavljene v evidenci brezposelnih oseb nad eno leto, gre za primere, ko se oseba v evidenco prijavi s pridobljeno V. ali VI. stopnjo izobrazbe in nato v času brezposelnosti zaključi študij oziroma pridobi VII. stopnjo. Običajno ne gre za osebe, ki bi se v evidenco prijavile z diplomo na VII. stopnji in dolgo čakale prvo zaposlitev. Izjema so poklici, kot so univ. dipl.politolog, sociolog idr.), za katere je na omenjenem področju izredno malo povpraševanja med delodajalci.

Tabela 12: Brezposelni iskalci prve zaposlitve po čakalni dobi in stopnji izobrazbe v OS ZRSZ Nova Gorica na dan 31.12. 2003

	do 3 mes.	nad 3 do 6 mesecev	nad 6 do 9 mesecev	nad 9 do 12 mesecev	nad 1 do 2 L	nad 2 do 3 L	nad 3 do 5 L	nad 5 do 8 L	nad 8 Let	DOL.B
I.+II.	131	35	16	11	37	12	7	6	2	64
III.+IV.	58	26	8	5	12	5	3	2		22
V.	123	38	20	11	39	15	7	3	1	65
VI.					2					2
VII.+	45	17	10	13	17	5	2		1	25

Vir: OS ZRSZ Nova Gorica, interna baza podatkov

Zgornja tabela prikazuje brezposelnost iskalcev prve zaposlitve na dan 31.12. 2003 po čakalni dobi in stopnji izobrazbe. V primerjavi z letom 2002 se je število brezposelnih iskalcev prve zaposlitve v letu 2003 povečalo na skoraj vseh stopnjah (zmanjšalo se je le število tistih s VI. stopnjo izobrazbe), hkrati pa se je zmanjšal delež dolgotrajno brezposelnih iskalcev zaposlitve na skoraj vseh stopnjah (razen tistih s VI. in VII. stopnjo). Pomemben je tudi podatek, da se je za skoraj polovico zmanjšal delež dolgotrajno brezposelnih s I. in II. stopnjo izobrazbe. Iz zgornje tabele je razvidno, da je največ dolgotrajno brezposelnih iskalcev prve zaposlitve tistih s I. in II. stopnjo (64) ter tistih s V. stopnjo izobrazbe (65).

5. UKREPI AKTIVNE POLITIKE ZAPOSLOVANJA, NAMENJENI MLADIM V OS NOVA GORICA

5.1. Izobraževanje in usposabljanje

Izobraževanje brezposelnih oseb pripomore k pridobivanju znanja in spretnosti, ki omogočajo, da uspešno zadovoljijo svoje potrebe, da bolje razumejo nove probleme in jih začnejo samostojno reševati. Tako se brezposelni zavedajo lastnih spretnosti in vpliva, ki ga imajo na tok svojega življenja. Poglavitni cilj na področju izvajanja programov izobraževanja in usposabljanja so zmanjševanje brezposelnosti mladih, povečanje zaposljivosti brezposelnih oseb, zagotovitev socialne vključenosti brezposelnih in dvig izobrazbene ravni brezposelnih oseb.

V letu 2003 je OS ZRSZ Nova Gorica vključil v programe izobraževanja in usposabljanja predvsem naslednje ciljne skupine: mlade brezposelne osebe v starosti do 26 let, brezposelne osebe brez poklicne in strokovne izobrazbe oziroma z neustrezno izobrazbo glede na potrebe trga dela, dolgotrajno brezposelne in druge težje zaposeljive brezposelne osebe.

Zavod je v dvanajstih mesecih leta 2003 vključeval brezposelne osebe v naslednje sklope programov:

- 1) Programi pomoči pri načrtovanju poklicne poti in iskanju zaposlitve – programi informiranja in motiviranja brezposelnih oseb, delavnice za iskanje zaposlitve;
- 2) Klube za iskanje zaposlitve;
- 3) Programe izpopolnjevanja in usposabljanja;
- 4) »Program 5000« je program za pridobitev javno veljavne izobrazbe, ki se je v novem šolskem letu preimenoval v »Program 10000«;
- 5) Delovni preizkus;
- 6) Projektno učenje za mlajše odrasle (PUM);
- 7) Usposabljanje z delom brez delovnega razmerja.

Cilj vključevanja brezposelnih mladih v programe pod točkami 2., 3., 4., 5. in 7. je pospeševanje njihovega zaposlovanja in ponovno vključitev v sfero dela. V ostale programe Zavod vključuje mlade brezposelne osebe predvsem s ciljem zagotavljanja njihove ponovne

socialne vključenosti, osebnostnega razvoja in motiviranja za nadaljnji poklicni razvoj. Kljub temu velja, da ti programi vplivajo na pospeševanje zaposlovanja mladih brezposelnih oseb.

Od meseca januarja do konca decembra je bilo skupaj na novo vključenih v programe izobraževanja in usposabljanja 483 brezposelnih oseb: 120 (25%) oseb iz UE Ajdovščina, 293 (61%) oseb iz UE Nova Gorica ter 70 (14%) oseb iz UE Tolmin. V programe je bilo vključenih 42% mlajših od 26 let (202 osebi), 30% pa je bilo iskalcev prve zaposlitve (147 oseb) (Poročilo OS ZRSZ Nova Gorica december 2003, 2004).

Tabela 13: Vključevanje mladih brezposelnih oseb, ki še niso dopolnili 26 let v programe izobraževanja in usposabljanja v OS ZRSZ Nova Gorica v letih 2002 in 2003

PROGRAM	Vključeni mladi do 26 let	
	2002	2003
A. PROGRAMI INFORMIRANJA IN MOTIVIRANJA Delavnica ustvarjalnega učenja	4	0
B. DELAVNICE ZA ISKANJE ZAPOSLOTITVE Poti do dela in zaposlitve	55	53
D. PROJEKTNO UČENJE ZA MLADE Projektno učenje za mlade	21	14
E. PROGRAMI IZPOPOLNJEVANJA IN USPOSABLJANJA (račun. in jezikov. uspos., strojepisje,...)	35	12
F. PROGRAMI PRIDOBITVE STROKOVNE IZOBRAZBE (različne strokovne izobrazbe)	105	89
I. PROGRAM USPOSABLJANJA Z DELOM BREZ DELOVNEGA RAZMERA	0	2
M. KLUBI ZA ISKANJE ZAPOSLOTITVE	15	8
P. DELOVNI PREIZKUS	8	24
SKUPAJ VKLJUČENIH MLADIH PO PROGRAMIH	280	202

Vir: Letno poročilo OS ZRSZ Nova Gorica 2002, Poročilo OS ZRSZ Nova Gorica december 2003, 2004

Vse v nadaljevanju opisane programe povzemam iz Letnega poročila OS ZRSZ Nova Gorica 2002 in iz Poročila OS ZRSZ Nova Gorica za mesec december 2003.

5.1.1. Programi pomoči pri načrtovanju poklicne poti in iskanju zaposlitve

Cilj programov je boljša osveščenost udeležencev o možnostih zaposlitve, usposabljanja, izobraževanja, stanja na trgu delovne sile in ukrepih aktivne politike zaposlovanja. Z vključitvijo v programe se poveča motiviranost za aktivnejši pristop k pridobitvi zaposlitve in s tem povečanje lastne odgovornosti za nadaljnjo poklicno pot. Pri izbiri poklicnega cilja jih strokovno usmerjajo. Pridobijo si veščine in spretnosti za učinkovitejši nastop na trgu dela. Zavod krije vključenim stroške programa in prevoza.

V okviru tega sklopa se izvajajo programi informiranja in motiviranja, delavnice za iskanje zaposlitve ter delavnice za odkrivanje poklicnega cilja.

- Program informiranja in motiviranja se izvaja z namenom, da bi mladi aktivno pristopili k reševanju oziroma preprečevanju lastne brezposelnosti. V okviru tega programa je Zavod v mesecu maju izvedel program motiviranja in informiranja »Moja prihodnost – moja odgovornost«. V programe je bilo vključenih 13 oseb.
- K delavnicam za iskanje zaposlitve sodi dvodnevna delavnica »Poti do dela in zaposlitve«. Delavnice za iskanje zaposlitve so mišljene kot krajša oblika pomoči osebam pri orientaciji na trgu delovne sile. Na delavnici mladi pridobijo temeljne informacije in znanja o učinkovitih načinih iskanja zaposlitve ter vzpodbujanja podjetništva. Namenjene so brezposelnim osebam, ki imajo znanja, delovne izkušnje in izobrazbo, ki ustrezajo potrebam trga delovne sile, potrebujejo pa pomoč pri orientaciji na trgu dela ter osnovne informacije in znanja, kako uspešno iskati zaposlitev. Zavod je izvedel 11 delavnic za 121 brezposelnih oseb. Od tega je bilo vključenih 53 brezposelnih oseb starih do 26 let. 43 je bilo iskalcev prve zaposlitve. Vsi vključeni so program uspešno zaključili.
- Cilj informativnih delavnic, ki so namenjene na novo prijavljenim brezposelnim osebam, je predstavitev organiziranosti in delovanja ZRSZ, seznanitev s stanjem in aktualnimi razmerami na trgu delovne sile, s pravicami in obveznostmi

brezposelnih oseb, z načinom obravnave na Zavodu s poudarkom na izdelavi zaposlitvenega načrta, z ukrepi aktivne politike zaposlovanja ter načini posredovanja dela in iskanja zaposlitve. Delavnice izvajajo svetovalci zaposlitve iz pristojnih Uradov za delo in samostojne svetovalke iz oddelka programov zaposlovanja. Število vključenih se spremlja ročno in ni vključeno v podatke v tabeli 13. Skupno je bilo v te delavnice vključenih 1083 oseb.

5.1.2. Klub za iskanje zaposlitve

Program Kluba za iskanje zaposlitve traja tri mesece in je namenjen usposabljanju za uspešno in učinkovito iskanje zaposlitve z operativnim ciljem zaposlitve 55% udeležencev v roku dveh mesecev po zaključku programa. V skupino je bilo vključenih 13 brezposelnih oseb. Prevladovale so vključitve oseb ženskega spola (76,9%), 8 oseb je bilo starih do 26 let, 11 pa je bilo iskalcev prve zaposlitve. Vsi so program uspešno zaključili. Realizacijo operativnega cilja se lahko ugotavlja šest mesecev po zaključku programa.

5.1.3. Programi izpopolnjevanja in usposabljanja

Izvajajo se z namenom pridobitve dodatnih znanj in s povečanjem zaposlitvenih možnosti mladih brezposelnih oseb. V ta sklop uvrščamo javno veljavne programe in programe, ki niso verificirani, kot so tečaji, seminarji (tečaji računalništva, tujih jezikov, računovodstva, ipd). Od junija dalje so se v te programe lahko vključevali le tisti brezposelni, za katere je to pogoj za zaposlitev z že znanim delodajalcem. V dvanajstih mesecih se je vključilo 56 brezposelnih oseb: 22 oseb iz Urada za delo Ajdovščina, 29 oseb iz Urada za delo Nova Gorica in 5 oseb iz Urada za delo Tolmin. Od skupno vključenih je bilo 12 brezposelnih mladih do 26 let ter 12 iskalcev prve zaposlitve.

5.1.4. »Program 5000« oziroma »Program 10000«

Programi za pridobitev javno veljavne izobrazbe - »Program 5000« oziroma »Program 10000« - se izvajajo v skladu s Programom izobraževanja, ki ga za vsako šolsko leto

pripravita Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport ter Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, sprejme ga pa Vlada Republike Slovenije. Program določa vrste in število izobraževalnih mest, ki se bodo organizirala, pogoje za vključitev brezposelnih oseb ter način financiranja.

»Program 5000« oziroma »Program 10000« omogoča mladim brezposelnim osebam vključitev v izobraževanje po javno veljavnih programih za pridobitev osnovne, splošne, poklicne in strokovne izobrazbe zaradi povečanja možnosti za zaposlitev, vendar praviloma na tistih področjih, kjer obstaja potreba po kadrih in s tem možnost zaposlitve. Z vključitvijo v program pridobi udeleženec v skladu z Zakonom o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti status udeleženca izobraževanja v skladu s 53.b členom zakona, kar pomeni, da v času izobraževanja oseba ni registrirana v evidenci brezposelnih oseb. V tem času ji tudi pravice, ki jih ima oseba iz naslova zavarovanja za primer brezposelnosti (denarno nadomestilo, denarna pomoč) mirujejo. Vključenim v program večini primerov Zavod krije stroške programa, javnega prevoza, štipendije in učnega gradiva.

Strokovni delavci Zavoda so veliko truda vložili v informiranje in motiviranje brezposelnih oseb pri vključevanju v programe izobraževanja. Svetovalci zaposlitve so z brezposelno osebo opravili temeljit razgovor in nato v večini primerov osebo napotili v obravnavo k specialistom, kot so poklicni svetovalci, rehabilitacijski svetovalec in zdravnik svetovalec. Pri pridobitvi mnenja specialista je tim za izobraževanje dokončno odločil o vključitvi v »Program 5000« oziroma »Program 10000«.

Strokovni tim za izobraževanje, poleg izdaje mnenj o vključevanju brezposelnih oseb v izobraževanje, skrbi še za:

- informiranje in motiviranje brezposelnih oseb;
- informiranje svetovalcev zaposlitve;
- sodelovanje s šolami;
- sodelovanje s območnimi obrtnimi in gospodarskimi zbornicami, podjetji, centri za socialno delo.

V sodelovanju z Ljudsko univerzo Ajdovščina in Ljudsko univerzo Nova Gorica je brezposelnim osebam, ki imajo težave pri učenju, omogočena učna pomoč. Učno pomoč nudijo osebe, ki so s strani Zavoda pri omenjenih izvajalcih vključene v javno delo.

V letu 2003 je bilo v program vključenih 198 brezposelnih oseb. Po starosti prevladujejo osebe od 26 do 40 let (51%), sledijo osebe do 26 let (45%). 29% je bilo iskalcev prve zaposlitve.

V programu Projektno učenje za mlade, ki se izvaja v okviru »Programa 5000« oziroma »Programa 10000«, programa za pridobitev javno veljavne izobrazbe, je bilo vključenih 14 brezposelnih oseb. Program je namenjen mladim med 15-im in 25-im letom starosti, ki so brez poklica in brez zaposlitve, predvsem tistim, ki so šolanje iz različnih razlogov opustili. Prednost programa je v tem, da se vanj lahko vključijo tudi mladi, ki niso prijavljeni v evidenci Zavoda. Program spodbuja in omogoča, da se mladi vračajo v izobraževanje. Vse osebe so bile brez izobrazbe mlajše od 26 let, večina (71%) je bila vključena v program kmalu po prijavi na Zavod.

5.1.5. Delovni preizkus

Namenjen je mladim brezposelnim osebam, ki želijo preveriti svoje spretnosti, veščine, delovne navade in sposobnosti. Delodajalec lahko z delovnim preizkusom preveri spretnosti, znanja in sposobnosti bodočih sodelavcev. Preizkus se lahko izvaja pred vključitvijo v program pridobitve poklicne ali strokovne izobrazbe, da brezposelne osebe preverijo poklicni interes.

Brezposelne osebe se lahko vključujejo v preizkus za konkretno delovno mesto, preden sklenejo delovno razmerje pri delodajalcu. To pomeni za brezposelno osebo priložnost za hitrejšo in lažjo vključitev v delo. Pri delodajalcu so lahko na preizkusu do največ enega meseca. V času vključitve v delovni preizkus ostajajo brezposelne osebe, ki jim Zavod krije stroške javnega prevoza, nadomestilo življenjskih stroškov, stroške zdravniškega pregleda in stroške zavarovanja za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni. Delodajalcu pa Zavod krije stroške izvajanja delovnega preizkusa. Po uspešno opravljenem delovnem preizkusu naj bi delodajalci z osebami sklenili delovno razmerje.

Skupno je bilo v ukrep v letu 2003 vključenih 65 brezposelnih oseb, od tega 14 na Uradu za delo Ajdovščina, 40 na Uradu za delo Nova Gorica in 11 na Uradu za delo Tolmin. Med brezposelnimi osebami, ki so bile vključene v delovni preizkus je bilo 45 žensk (69%), 17 iskalcev prve zaposlitve (11%), 24 mlajših od 26 let. Konec leta je preizkus zaključilo 64 brezposelnih oseb, 1 oseba preizkus še nadaljuje v letu 2004. Od skupaj 64 oseb je 56 oseb (88%) uspešno zaključilo delovni preizkus. Izmed vseh, ki so uspešno opravili delovni preizkus, je bilo na dan 31.12. 2003 zaposlenih 54 oseb (96%).

5.1.6. Programi usposabljanja z delom brez delovnega razmerja

Program je namenjen pospeševanju zaposlovanja in ponovni integraciji oseb, katerih znanja in delovne izkušnje ne ustrezajo potrebam delodajalcev in se brez dodatnega usposabljanja ne morejo zaposliti. Program obenem predstavlja tudi pomoč delodajalcem pri zagotavljanju ustrezno usposobljene delovne sile in hkrati priložnost, da delodajalec bodočega sodelavca lahko usposobi v skladu s potrebami podjetja. Program poteka pri delodajalcu brez sklenjenega delovnega razmerja in traja do 6 mesecev. Osebe v času vključitve v program ostajajo brezposelne osebe, Zavod pa jim krije stroške javnega prevoza, nadomestilo življenjskih stroškov in stroške zdravniškega pregleda. Delodajalec pa zavodu krije stroške izvajanja programa in refundira stroške zavarovanja za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni. V letu 2003 so bile v program vključene 3 osebe, od tega sta bili dve iskalki prve zaposlitve.

Učinkovitost izvajanja programov izobraževanja in usposabljanja brezposelnih oseb se najpogosteje ugotavlja z deležem oziroma s številom vključenih v zaposlitev po zaključku programa. Uspešnost z vidika zaposlovanja se za posamezne programe ugotavlja v različnih časovnih obdobjih:

- zaposlovanje udeležencev programa v roku 6 mesecev od zaključka programa
- zaposlovanje udeležencev programa do konca junija naslednjega leta

Iz zgornje razlage je razvidno, da o uspešnosti in učinkovitosti izvajanja programov izobraževanja in usposabljanja za leto 2003 še ne moremo govoriti.

Eden od indikatorjev uspešnosti izvajanja programov izobraževanja in usposabljanja je uspešnost udeležencev ob zaključku programa. Pogoje, ki jih mora izpolniti udeleženec programa so določeni s samim programom, najpogostejši pa so (Dani, 2003:3):

- redna prisotnost v programu (velja za vse programe);
- uspešno opravljen preizkus znanja, zaključni izpit ali matura (npr. program izpopolnjevanja in usposabljanja, »Program 10000«);
- izpolnjevanje delovnih obveznosti, nalog na delovnem mestu (npr. usposabljanje z delom brez delovnega razmerja, delovni preizkus).

V letu 2002 je program izobraževanja in usposabljanja v Sloveniji uspešno zaključilo 8567 oseb, kar znaša 88,8% vseh udeležencev programov. V primerjavi z letom 2001 je bilo v enakem obdobju preverjanja odstotek uspešnosti nekoliko višji, 89,7%. Pomemben je podatek, da je bila v letu 2002 najvišja uspešnost vključenih v programe na OS ZRSZ Nova Gorica (94,7%) (Dani, 2003:3).

6. SKLEP

Skozi diplomsko nalogo sem skušala prikazati položaj brezposelnih mladih na OS ZRSZ Nova Gorica. Obravnava skupine mladih do 26 let in iskalcev prve zaposlitve, ki sem jo predstavila v nalogi, vključuje številne vidike, ki osvetlujejo položaj mladih na trgu delovne sile.

Za Slovenijo kot tudi za Goriško regijo je značilna brezposelnost zaradi premajhnega povpraševanja in vse izrazitejša strukturna brezposelnost. Slednja se kaže v visokem in naraščajočem deležu starejših, slabše oziroma neprimerno izobraženih brezposelnih ter mladih med vsemi registrirano brezposelnimi. Stopnja registrirane brezposelnosti je v OS ZRSZ Nova Gorica še vedno najnižja v državi. A kljub temu je v zadnjih letih opaziti njeno naraščanje. Leta 2002 je stopnja registrirane brezposelnosti znašala 6,3%, leta 2003 pa 7,5% in se tako v omenjenem obdobju povečala kar za 1,2 odstotne točke. Recesija v Goriški regiji se odraža v manjšem zaposlovanju delovne sile, kar posledično vpliva tudi na večanje deleža brezposelnih mladih in iskalcev prve zaposlitve. Konec leta 2003 je bilo v regiji 27,2% brezposelnih mladih med vsemi registrirano brezposelnimi. Ta delež pa je višji od tistega konec leta 2002 kot tudi od slovenskega povprečja, ki je konec leta 2003 znašal 26,9%. Menim, da je to posledica krčenja delovnih mest v javnem sektorju in postopnem ukinjanju pripravništva.

Priliv iskalcev prve zaposlitve predstavlja najpomembnejšo in najštevilčnejšo kategorijo v prilivu v brezposelnost. V letu 2003 se je v brezposelnost v Goriški regiji prijavilo 3250 oseb, kar je 4,9% več v primerjavi s predhodnim letom. Od tega je bilo največ brezposelnih po izteku delovnega razmerja za določen čas, nato sledijo iskalci prve zaposlitve, saj jih je bilo kar za 25% več kot v letu 2002. To je tudi posledica prenehanja obveznosti služenja vojaškega roka in strožjega nadzora Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve nad evidenco v študentskih servisih.

Delež brezposelnih žensk od leta 1999 v regiji konstantno upada, čeprav je do leta 2002 znašal več kot 50%. Posebnost leta 2003 za Goriško regijo je v tem, da se je delež brezposelnih žensk prvič spustil pod 50% (48,5%), s čimer se na ravni države lahko primerja le še OS Murska Sobota (45,1%). Tudi delež brezposelnih žensk, mlajših od 26 let, je konec

leta 2003 znašal 44,8%. Skleпам lahko, da je spolna struktura v regiji ugodna, in se iz leta v leto izboljšuje.

Tudi izobrazbena struktura se v OS ZRSZ Nova Gorica v zadnjih letih izboljšuje. A kljub temu ugotavljam, da je bila izobrazbena struktura mladih v regiji konec leta 2003 dokaj neugodna, saj so največji delež, kar 41,8%, predstavljali mladi brez poklicne izobrazbe oziroma mladi z neustrezno izobrazbo. Menim, da to predstavlja resen problem, ki se bo v prihodnosti še bolj izostril. Delodajalci bodo vse pogosteje povpraševali po bolj izobraženih mladih, medtem ko bodo slabše in neustrezno izobraženi ostajali brezposelni. Predvsem me je presenetilo dejstvo, da se iz leta v leto povečuje delež mladih z visoko oziroma višjo izobrazbo. To pripisujem dejstvu, da je v regiji premajhno povpraševanje po visoko izobraženih kadrih. Med njimi sicer prevladujejo tisti, ki so zaključili študij na družboslovnih smereh, za katere je znano, da zaposlitev težje najdejo. Menim, da mladim diplomantom predstavljajo resno konkurenco na trgu delovne sile študentje – dobro izobražena, fleksibilna in relativno poceni delovna sila.

Vzpodbuden je podatek, da se čas trajanja brezposelnosti tako na ravni vseh brezposelnih kot tudi pri iskalcih prve zaposlitve zmanjšuje. Čas čakanja na zaposlitev se je od leta 2000 do leta 2003 pri vseh registrirano brezposelnih v regiji zmanjšal kar za 10 mesecev in 22 dni, za brezposelne iskalce prve zaposlitve pa za 4 mesece in 22 dni. Čakalna doba mladih brezposelnih iskalcev zaposlitve je najdaljša pri tistih s I. in III. stopnjo izobrazbe, najkrajša pri tistih s VI. oziroma VII. stopnjo. Na splošno ugotavljam, da se s stopnjo izobrazbe znižuje čakalna doba brezposelnih mladih.

Pri zgoraj omenjenih izboljšavah na področju brezposelnosti mladih ima največ zaslug OS ZRSZ Nova Gorica. Ugotavljam namreč, da je za finančno in strokovno pomoč pri vključevanju mladih brezposelnih v programe izobraževanja in usposabljanja na Zavodu dobro poskrbljeno. Programi aktivne politike zaposlovanja, ki sem jih podrobneje predstavila v zadnjem delu diplomske naloge, so dejansko namenjeni težje zaposljivim osebam, kar mladi in iskalci prve zaposlitve nedvomno so. Mislim, da Zavod ohranja svojo prioriteto vlogo pri posredovanju zaposlitve, predvsem zaradi prepoznavnosti v okolju, strokovne usposobljenosti vseh zaposlenih, dobro vzpostavljene baze podatkov o iskalcih zaposlitve ter potrebah delodajalcev. Dejstvo je, da se število delodajalcev, ki se obračajo za iskanje ustreznega kadra na Zavod, povečuje.

Zavod je torej danes ena najpomembnejših posredovalnih institucij za zaposlitev ali dela, čeprav se tudi v Sloveniji vedno bolj uveljavljajo privatne agencije za zaposlovanje, ki delujejo v skladu s pridobljeno koncesijo pri MDDSZ. V tem vidim predvsem prednost, saj bo konkurenca močnejša in posledično storitve za stranke boljše in ugodnejše. Žal na goriškem omenjenih agencij še ni, kar je po mojem mnenju posledica nerazvejanosti ponudbe del oziroma premalo odpiranja novih delovnih mest.

»Vlečni konj« Goriške regije je podjetje Hit. V igralništvu je zaposleno veliko število mladih, veliko jih dela tudi preko študentskega servisa med samim študijem. Prednost vidim v tem, da imajo mladi, predvsem študentje, možnost delati v domačem okolju in hkrati dobro zaslužiti. Nevarnost pa vidim v tem, da se mladi, ki imajo visoko izobrazbo, odločajo za delo v igralništvu, saj so zapostavljeni pri iskanju zaposlitve. Menim, da se generacija mladih v novogoriški regiji lahko »uspava« na materialnem blagostanju. Z nizko izkoriščenostjo svojih potencialov in posledično pasivnostjo, znajo postati plen političnim botrom z veliko možnostjo manipulacije.

Za konec naj prestopim še na prag Evropske unije, katere del smo uradno postali s 1. majem 2004. Strateški načrti Evropske unije in Republike Slovenije do leta 2006 so na normativni ravni relativno usklajeni, vendar kljub vsemu ni pravega jamstva, da bodo dali zelene rezultate. Odstotek mladih brezposelnih je tudi v drugih državah članicah približno enak. Mladi vedno kasneje vstopajo na trg delovne sile, saj se jih vedno več odloča za nadaljevanje študija, mnogi tudi zaradi pomanjkanja prostih delovnih mest. Tako se v Evropi kot tudi pri nas že pojavljajo težnje po skrajševanju študija in s tem po večjem vstopu mladih na trg dela. »Evropa je pri zaposlovanju možganov bolj naklonjena kroženju, slovenskim državljanom to ustreza. Mlade zanima tudi bolj odprt in kakovosten študij v Evropski uniji, začetna leta dela si tudi lahko predstavljajo v tujini, samo življenje pa bolj doma (Kramberger v Štular, 2004:13)«. Veliko mladih iz Goriške regije se odloča za študij v tujini. Vendar bi morali »tudi doma bolj odpreti naše študije za tujce in priznavanje njihovih spričeval dosti bolj olajšati, kot smo bili to vajeni do zdaj. Mimogrede se v teh izmenjavah rojevajo drugačne ideje in skupni projekti, ki dolgo povezujejo ljudi prek meja« (Kramberger v Štular, 2004:13).

V upanju, da Goriška regija ne bo doživela »krize srednjih let«, zrem z optimizmom v prihodnost. Mladi našo regijo radi poimenujemo »slovenska Kalifornija«. To pa predvsem zaradi obilo sonca in ugodne klime, bližine morja in čudovitih hribov ter nenazadnje zaradi

odličnega briškega vina in še boljšega kraškega pršuta. Mladi smo se in se še vedno radi vračamo v regijo. A če se ne bodo odpirala primerna delovna mesta in ne bo prišlo do boljših zaposlitvenih pogojev, bodo vse prej omenjene lepote izgubile prednost, da se bodo mladi raje zaposlovali v metropoli, drugih krajih izven regije ter v tujini. Zavedam se tudi dejstva, da je veliko na nas mladih samih, da se pričnemo bolj zavedati našega položaja, da postanemo aktivnejši sami pri iskanju skupne rešitve glede zaposlovanja v regiji.

7. VIRI IN LITERATURA

- 1) Baloh, Staša (2002): Sestanek z direktorji OS Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Ljubljana.
- 2) Bandur, Simona (2003): Mladi so odprti, zato jih je lažje vključiti v ekipo. Delo, št. 185, str.13. Ljubljana.
- 3) Čebular, Alenka, Grahek, Urška (2003): Slovenija v Evropski uniji. Urad vlade za informiranje. Ljubljana.
- 4) Drobnič, Sonja (1984): Brezposelnost mladine. V: Antončič, Vojko, Drobnič, Sonja, Rus, Veljko, Svetlik, Ivan (ur.): Tokovi in zaposlovanje. Moderna organizacija v okviru VŠOD Kranj. Kranj.
- 5) Glazer, Jože, Hazl, Vanja (2002): Službe za zaposlovanje. V: Svetlik, Ivan, Glazer Jože, Kajzer Alenka, Trbanc, Martina (ur.): Politika zaposlovanja. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana.
- 6) Ignjatović, Miroljub (1994): Primerjava indikatorjev trga delovne sile med Slovenijo in državami Evropske unije. V: Pirher, Sonja, Svetlik, Ivan (ur.): Zaposlovanje – približevanje Evropi. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana.
- 7) Ignjatović, Miroljub (2002): Trg delovne sile v Sloveniji v devetdesetih letih 20. stoletja. V: Svetlik, Ivan, Glazer Jože, Kajzer Alenka, Trbanc, Martina (ur.): Politika zaposlovanja. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana.
- 8) Ivančič, Angelca (2000): Uvod. V: Krajnc, Barbara (ur.): Postopek ugotavljanja in potrjevanje poklicnih kvalifikacij. Ministrstvo Republike Slovenije za šolstvo in šport. Ljubljana.
- 9) Jakoš, Aleksander (2000): Analiza in projekcija demografskega razvoja na mestnem območju Nove Gorice do leta 2020. Urbanistični inštitut Republike Slovenije. Ljubljana.
- 10) Kern, Marko (2004): Spodbude za zaposlovanje v mikro in malih podjetjih. Obrtnik, št. 2, str. 20. Ljubljana.
- 11) Kramberger, Anton (1999): Poklici, trg dela in politika. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana.
- 12) Leskovšek, Alenka (2000): Pospeševanje zaposlovanja mladih. Diplomsko delo. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana.
- 13) (2003) Nacionalni akcijski program zaposlovanja 2004. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Ljubljana.

- 14) Pačnik, Tone (1995): Kaj storim, ko ostanem brez službe. Ara. Ljubljana.
- 15) Pirher, Sonja (1994): Mednarodna primerjava brezposelnosti. V: Pirher, Sonja, Svetlik, Ivan (ur.): Zaposlovanje – približevanje Evropi. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana.
- 16) Prah, Neža (2004): Iščejo se multipraktiki. Revija Ona, let. 6, str. 17. Ljubljana.
- 17) (2003) Program aktivne politike zaposlovanja za leto 2003. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Ljubljana.
- 18) (2003) Regionalna politika Evropske unije in strukturni skladi. Informacijski center Delegacije evropske komisije v Sloveniji. Ljubljana.
- 19) (2002) Regionalni razvojni program statistične regije Goriška 2002-2006. Severnoprimska mrežna regionalna razvojna agencija. Nova Gorica.
- 20) Ribolica, Sonja (2004): Stare članice snedle besedo. V: Gluhak, Bojan (ur.): Mali vodnik po Evropski uniji. Priloga Primorskih novic. Koper.
- 21) Stanković, Tanja (2003): Mladost je v glavi in načinu razmišljanja. Delo, št. 185, str.13. Ljubljana.
- 22) Svetlik, Ivan (1985): Brezposelnost in zaposlovanje. Delavska enotnost. Ljubljana.
- 23) Šinko, Bojan (2000): Psihologija dela. Doba d.o.o. Maribor.
- 24) Štular, Mirko (2004): EU veter delovne sile. Svobodna misel. 27.2. 2004. Ljubljana.
- 25) Trbanc, Martina (1992): Mladi na trgu delovne sile. V: Preželj, Branka, Svetlik, Ivan (ur.): Zaposlovanje - perspektive, priložnosti, tveganja. Znanstveno in publicistično središče Ljubljana. Ljubljana.
- 26) Trbanc, Martina (1994): Ocene mesečnih stopenj brezposelnosti po kriterijih mednarodne organizacije dela. V: Pirher, Sonja, Svetlik, Ivan (ur.): Zaposlovanje – približevanje Evropi. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana.
- 27) Trbanc, Martina, Verša, Doroteja (2002): Zaposlovanje mladih. V: Svetlik, Ivan, Glazer Jože, Kajzer Alenka, Trbanc, Martina (ur.): Politika zaposlovanja. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana.
- 28) Ule, Mirjana (1996): Mladina v devetdesetih: analiza stanja v Sloveniji. Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino. Ljubljana.
- 29) Volk, Linda (2003): Mozart v teku čez ovire najbrž ne bi dobil zlate medalje. Delo, št. 208, str. 15. Ljubljana.
- 30) (2003) Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje - Letno poročilo Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje Območna služba Nova Gorica. Nova Gorica.

- 31) (2004) Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje - Poročilo za mesec december 2003. Ljubljana.
- 32) (2004) Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje - Poročilo za mesec december 2003. Nova Gorica.
- 33) Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje – Letna poročila od leta 1990 do 2002. Nova Gorica.
- 34) Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje: računalniška baza podatkov
- 35) (2003) Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje – Uspešnost in zaposlovanje udeležencev programov izobraževanja in usposabljanja, vključenih v letu 2002. Ljubljana.

INTERNETNI VIR:

- 36) Spletna stran Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje (<http://www.ess.gov.si>)

8. SEZNAM GRAFIKONOV, TABEL IN SLIK

Grafikon 1: Gibanje števila vseh registrirano brezposelnih oseb, brezposelnih mladih in iskalcev prve zaposlitve v Območni službi ZRSZ Nova Gorica, od leta 1988 do 2003.....	37
Grafikon 2: Delež žensk in moških med registrirano brezposelnimi v Območni službi ZRSZ Nova Gorica od leta 1998 do 2003.....	42
Grafikon 3: Delež žensk in moških starih do 26 let med registrirano brezposelnimi v Območni službi ZRSZ Nova Gorica od leta 1998 do 2003.....	43
Grafikon 4: Gibanje deleža brezposelnih iskalcev prve zaposlitve z višjo in visoko izobrazbo v Območni službi ZRSZ Nova Gorica za leti 2002 in 2003.....	46
Grafikon 5: Struktura prijavljenih potreb po delavcih in pripravnikih po poklicni oz. strokovni izobrazbi v Območni službi ZRSZ Nova Gorica v letih 2002 in 2003.....	47
Grafikon 6: Število prijavljenih in kritih potreb po delavcih in pripravnikih po poklicni in strokovni izobrazbi v Območni službi ZRSZ Nova Gorica za leto 2003.....	48
Grafikon 7: Potrebe in zaposlitve oseb z višjo in visoko stopnjo izobrazbe v Območni službi ZRSZ Nova Gorica v letih 2001, 2002 in 2003.....	49
Grafikon 8: Brezposelnost iskalcev prve zaposlitve po mesecih in stopnji izobrazbe v Območni službi ZRSZ Nova Gorica v letu 2003.....	49
Tabela 1: Projekcija števila in strukture registrirane brezposelnosti v Sloveniji, 2000-2006, na dan 31. decembra vsakega leta.....	22
Tabela 2: Registrirano brezposelni mladi do 25. leta starosti po stopnjah izobrazbe v Sloveniji v letih 2000, 2001 in 2002.....	24
Tabela 3: Stopnja registrirane brezposelnosti na dan 31.12. v Območni službi ZRSZ Nova Gorica od leta 1998 do 2003.....	36
Tabela 4: Značilne skupine registrirano brezposelnih oseb v Območni službi ZRSZ Nova Gorica konec leta 2003.....	38
Tabela 5: Priliv iskalcev prve zaposlitve v registrirano brezposelnost v Območni službi ZRSZ Nova Gorica od leta 1999 do 2003.....	40
Tabela 6: Priliv iskalcev prve zaposlitve v registrirano brezposelnost v Območni službi ZRSZ Nova Gorica po stopnjah izobrazbe za leti 2002 in 2003.....	40
Tabela 7: Odliv iskalcev prve zaposlitve v zaposlenost v Območni službi ZRSZ Nova Gorica od leta 1999 do 2003.....	41

Tabela 8: Izobrazbena struktura brezposelnih oseb v Območni službi ZRSZ Nova Gorica konec leta 2003.....	44
Tabela 9: Brezposelne osebe stare od 15 do 24 let po stopnji izobrazbe v Območni službi ZRSZ Nova Gorica od leta 1998 do 2003.....	45
Tabela 10: Povprečno trajanje brezposelnosti oseb, ki čakajo na zaposlitev in iskalcev prve zaposlitve na dan 31.december v Območni službi ZRSZ Nova Gorica od leta 2000 do 2003.....	51
Tabela 11: Pregled čakalne dobe vseh brezposelnih oseb na VII. stopnji izobrazbe in iskalcev prve zaposlitve na VII. stopnji izobrazbe v Območni službi ZRSZ Nova Gorica po mesecih.....	52
Tabela 12: Brezposelni iskalci prve zaposlitve po čakalni dobi in stopnji izobrazbe v Območni službi ZRSZ Nova Gorica na dan 31.12.2003.....	53
Tabela 13: Vključevanje mladih brezposelnih oseb, ki še niso dopolnile 26 let, v programe izobraževanja in usposabljanja v Območni službi ZRSZ Nova Gorica v letih 2002 in 2003.....	55
Slika 1: Območne službe Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje	17
Slika 2: Evropski socialni model – razmerje soodvisnosti med ekonomsko, zaposlitveno in socialno politiko.....	20